

GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE

DENİZLİ

ISSN 1304-6608

Yerel Tarih ve Kültür Dergisi

Sayı: 55 (Eylül - Aralık 2017)



• SAINT PHILIP • SÜMERBANK • MEHMET EMİN TURGUT
• DENİZLİ'NİN ŞEHİTLERİ • HACI HAFIZ TEVFIK EREN • BEGO AHMET EROL

CAFER SADIK ABALIOĞLU
EĞİTİM VE KÜLTÜR VAKFI



BENİM NÂÇİZ
VÜCUDUM ELBET
BİR GÜN TOPRAK
OLACAKTIR, AMA
**TÜRKİYE
CUMHURİYETİ**
İLELEBET PAYIDAR
KALACAKTIR.



GEÇMİŞTEN
GÜNÜMÜZE
DENİZLİ
DERGİSİ



ÖĞRENCİLERİMİZE
BURLAR



SOSYAL
ETKİNLİKLER VE
GEZİLER



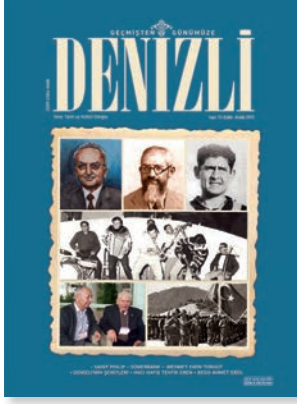
EĞİTİM ve KURLAR



SANATA DESTEK ve
DOĞAYA SAYGI



CAFER SADIK ABALIOĞLU
EĞİTİM VE KÜLTÜR VAKFI



Geçmişten Günümüze
DENİZLİ

CAFER SADIK ABALIOĞLU
EĞİTİM VE KÜLTÜR VAKFI

ADINA İMTİYAZ SAHİBİ
M. Ali Abaloğlu

GENEL YAYIN YÖNETMENİ
Ömer Gökmen

YAYIN DANIŞMANI
Prof. Dr. Önder Göçgün

EDİTÖR
Prof. Dr. Süleyman İnan

YAYIN KURULU
Önder Göçgün
Ömer Gökmen
Süleyman İnan
Metin Türkteş
Şerif Kutludağ
Faruk İnceoğlu

KOORDİNATÖR
M. Ercüment Erdem

KURUMSAL İLETİŞİM
Sema Yılmaztürk

TASARIM - UYGULAMA
MacArt Tasarım
Grafik •Fotograf •Web

BASKI
Ata Matbaacılık
ve Tuh. San. Tic. Ltd. Şti.
Bucaosb Mh. 3/19 Sk.
Begos Sit. No:11 Buca İZMİR
T: 0 850 221 02 00

BASIM TARİHİ

İLETİŞİM
Sümer Mahallesi
Çal Caddesi No: 78
Denizli
Tel : 0 258 268 28 50
Fax : 0 258 268 28 55
info@csavakfi.org.tr
www.csavakfi.org.tr

YAYIN TÜRÜ
Yerel süreli

Dört aylık yerel tarih ve kültür dergisi
<http://dergi.csavakfi.org.tr>

Yazılar, yazarların yasal sorumluluğu altındadır. Yayınlanmak üzere gönderilen yazılar iade edilmez. Dergide yayımlanan yazı ve görsel materyallerin tamamının veya bir kısmının yeniden yayımlanması için izin gerekmektedir. Kaynak göstermeden alınamaz ve çoğaltılamaz.

Dergi ücretsizdir.

EDİTÖRDEN

Merhaba,

Bu işe başlarken, Denizli gibi bir şehrin dergisinin konularının bir gün tüketebileceğini, bir noktadan sonra konu sıkıntısı çekilebileceğimizi öngörülerimiz arasına almıştık. İtiraf etmeliyim ki, ilk birkaç yıl bu yöndeki düşüncem değişmemişti. İlk sıralar, işte bu yüzden, sözgelimi Denizli'den İnsan Manzaraları, Eski hali-Şimdiki hali fotoğraflar, Kaybolan meslekler, Arşivden belgeler gibi ... - yayın kurulu olarak yazı türü örnekleri oluşturabilmek için işe koyulmak, bu konuda içerik düzenleyici sayfalar düzenlemek bize normal gelen şeylerdi. Geçen 15 yılda dergi aksamadan devam etse de, geçen bu uzun zamanda bazı konuların tekrar yeniden okuma ve yaklaşımla ele alınabileceğini de fark ettik. Bu sayımızda yer alan yayının yönetmenimiz Ömer Gökmen'in "Sümerbank" yazısına ve Alp Bacioğlu'nun "Fenerbahçeli Ahmet Erol" yazısına böyle bakmak gerekecek.

Önder Göçgün Hocamızın Denizli'ye Hizmet ve Gönül Verenler yazı dizisi kapsamındaki bu sayıda ele aldığı isim; Hz. İsa'nın havarilerinden Aziz Filip oldu. Malum, mezarı Pamukkale'deki travertenlerin üst tarafındaki tepede.

İsmet Gürgey, yazısında, Denizli'nin başta Çanakkale olmak üzere I. Dünya Savaşı, sonrası savaşlar İstiklal Harbi, Kore Savaşı ve Kıbrıs Savaşlarının ulaşılabilir ve bilinen kayıtları üzerinden şehitlerinin sayısını toplu olarak veriyor. Böylece konuya noktalı virgül koyuyor.

Yakın çevresinin vakar ve ciddiyetinden dolayı "Reis Bey" diye andıkları Hâkim Mehmet Emin Turgut'un hayat hikâyesini bir entelektüel biyografi tarzında ele alan Kenan Çölgeçen hocamız oldu. Bu yazı içinde hakkında birkaç yıldır ilgi uyanan ve hâlâ devam eden Kut'ul Amare anlatısı da ayrıca ilginizi çekecek.

Bu derginin en baştan itibaren heyecan halkasında yer almış, hep destek olmuş Yüksel Kasap Saracoğlu'nun nihayet nadir yazılarından birine yer verebileceğiz. Onun kaleminden kendisinin özel tanışıklığı ile biriktirdiği notları, albümlerinden çıkan fotoğraflarla bezeli olarak bir portre yazısı olarak bu sayımızda bulacaksınız.

Dopdolu konularla tekrar görüşmek üzere...

Süleyman İnan

İÇİNDEKİLER

2-4 HZ. İSA'NIN HAVARİSİ SAINT PHILIP
Prof. Dr. Önder GÖÇGÜN

5 BİZİM KÖYLER
Ramazan GÖKÇE

6-11 SÜMERBANK
Ömer GÖKMEN

12-23 MEHMET EMİN TURGUT
Öğr. Gör. Kenan ÇÖLGEÇEN

24-25 "KÖR KUYULAR" Bir İş Adamının Anıları
Sema YILMAZTÜRK

26-29 DENİZLİ'NİN ŞEHİTLERİ
Prof. Dr. İsmet GÜRGEY

30-31 ŞEHR-İ DENİZLİ

32-35 ÖĞRETMENİM HÜSEYİN BEŞER
Hasan KALLIMCI

36-37 EVLİYAZÂDE LAKAPLI HACI HAFIZ TEVFİK EREN
Yüksel Kasap SARACOĞLU

38-40 FENERBAHÇE TARİHİNİN UNUTULMAZ ÇİVRİLLİSİ BEGO AHMET EROL
Alp BACIOĞLU

Denizli'ye Hizmet ve Gönül Verenler

HZ. İSA'NIN HAVARİSİ SEN FİLİP "SAINT PHILIP"

Prof. Dr. Önder GÖÇGÜN

Hız. İsa'nın, insanları Allah'ın yoluna davet etmek için, tarihte "Havariler" (Temiz İnsanlar) adıyla bilinen, öğrencisi konumundaki kendisine ilk inanmış olan 12 yakın arkadaşını Efes, Bergama, Didim, Laodikya, Hierapolis gibi büyük merkezlere gönderdiğini bazı İncil nüshaları kaydetmektedir. Nitekim, bu konuda Markos İncili'nde şöyle denilmektedir:

İsa On İki Elçisini Görevlendiriyor

(7) İsa on iki öğrencisini yanına çağırdı ve onları halk arasına göndermeye başladı. (8) Yolculuk için yanlarına değnekten başka birşey almamalarını söyledi. Ne ekmek, ne torba, ne de kuşaklarında para götürceklerdi. (9) Onlara çarık giymelerini, söyledi. Ama, 'İki mintan (yakasız, uzun kollu gömlek) giymeyin' dedi.

(10) Bir yere gittiğiniz zaman, oradan ayrılıncaya kadar hep aynı evde kalın diye devam etti. (11) İnsanlar sizi kabul etmedikleri, sizi dinlemedikleri bir yerden ayrılırken, onlara uyarı olsun diye, ayağınızın altındaki tozu silkin! dedi.

(12) Böylece öğrenciler yola çıkıp insanları tövbeye çağırmaya başladılar.

İşte bu yerlerden birisi de, kalıntıları bugünkü Denizli ili merkez sınırları içinde bulunan Pamukkale'de yer alan Hierapolis'dir. Tarihi kaynakların bildirdiğine göre, Hız. İsa, Cebrail'den aldığı İlahî vahiyleri (mesajları, sözleri) Hierapolis halkına bildirerek onları Allah yoluna davet etmesi için, 12 Havari'den birisi olan Sen Filip "Saint Philip"i buraya göndermiştir. Ancak, Hierapolis halkının onun sözlerine inanması ve Hız. İsa'nın bildirdiklerini kabul etmesi hiç de kolay olmamıştır. Dönemin tarihçilerinden



Sen Filip'i, olgunluk döneminde gösteren temsili resim.

Vitruvius'un tespitlerine göre; yörede yetişen pamuk ürününe ve gelişmiş hayvancılığa bağlı olarak pamuklu, yünlü kumaş üretiminin sağladığı ticaret imkânları ile hayli zenginleşmiş ve refah içinde yaşamakta olan halk için din, inanç gibi kavramlar hayatlarında fazla yer tutmamıştır. Bununla birlikte Sen Filip'in, Hierapolis halkını Allah yoluna davet etmek için elinden gelen bütün çabayı harcadığı bilinmektedir.

O arada Sen Filip, Hız. İsa'yı Hak Peygamber olarak doğrulamış; ancak, O'nu Allah'ın oğlu olarak gören anlayışa ise, karşı çıkmıştır. Bu bağlamda Sen Filip, 610 yıl sonra -Hız. Muhammed'in aldığı ilk Vahiy ile gelecek İslâmî inanış doğrultusunda hareket etmiştir.

Hız. İsa'nın yakın dostu bir Havari olmasına rağmen, takındığı bu reel ve rasyonel (gerçekçi ve akılcı) tavır dolayısıyla, Hız. İsa'yı Peygamber olarak bile kabul etmemiş bulunan

baş düşmanı Petrus ile birlikte hareket ederek, Hıristiyanlığı "Teslis" adı verilen (Baba-Oğul-Kutsal Ruh) ortaklığı şeklinde gören Kilise ve onun en büyük destekçisi İmparator Sezar tarafından derhal yakalanarak öldürülmesine karar verilmiştir.

İşte bu şartlar içerisinde büyük mücadeleler veren Sen Filip, nihayet şehit edilerek, Hierapolis'de travertenlerin üst yamacında yer alan Büyük Tiyatro'nun karşısındaki tepeye gömülmüştür. Daha sonra buraya bir kilise inşa edilmiştir. Günümüzde Sen Filip'in mezarı, bu kilisenin kalıntıları arasında yer almaktadır.

Konuyla ilgili olarak, 29 Temmuz 2011 tarihinde yayımlanan AA mahreçli haberde ve 26.07.2011 tarihli Hürriyet gazetesinde yayımlanan yazıda, işe ciddiyet ve duyarlılıkla yaklaşan dönemin Denizli Valisi Sayın, Yavuz Erkmen'in, Kazı Heyeti'nin Başkanı, İtalyan Arkeolog Prof. Dr. Francesco D'Andria'dan edindiği bilgilere dayalı olarak şu görüşlerine yer verilmiştir:

"Denizli Valisi Yavuz Erkmen: 'Şimdiye kadar Hierapolis, Pamukkale, travertenleriyle doğal güzellikleriyle biliniyor, antik yönü biraz daha geri planda kalıyordu. Ama bu sayede bu antik kent yapısı, an-

Hz. İsa'nın, insanları Allah'ın yoluna davet etmek için, tarihte "Havariler" (Temiz İnsanlar) adıyla bilinen, öğrencisi konumundaki kendisine ilk inanmış olan 12 yakın arkadaşını Efes, Bergama, Didim, Laodikya, Hierapolis gibi büyük merkezlere gönderdiğini bazı İncil nüshaları kaydetmektedir. Bunun için verdiği mücadeleler öldürülen Sen Filip, Hierapolis'de travertenlerin üst yamacında yer alan Büyük Tiyatro'nun karşısındaki tepeye gömülmüştür. Daha sonra buraya bir kilise inşa edilmiştir. Günümüzde Sen Filip'in mezarı, bu kilisenin kalıntıları arasında yer almaktadır.

tik yapı içerisindeki bu önemli yapıt biraz daha herkesin gözü önünde olacak' dedi.

Erkmen, İtalya Lecce Üniversitesi'nden Prof. Dr. Francesco D'Andria başkanlığında Pamukkale'deki

antik Hierapolis Kenti'nde sürdürülen kazı çalışmalarında bu yıl bulunan ikinci kilise ve Hz. İsa'nın 12 havarisinden biri olan St. Philippus'un mezarında incelemelerde bulundu. Erkmen, Prof. Dr. D'Andria'dan St. Philippus'un mezarı hakkında bilgi aldı. Bu yıl buldukları kilisenin beşinci yüzyılda yapıldığını ifade eden D'Andria, 'Bu kilisede bir yazıt bulduk. İmparator Teodoros'a ait. İmparator Teodoros belki İstanbul'dan mimarlar gönderdi. Gerçekten çok güzel bir mimari eser. Bu bir Roma mezarı. St. Philippus, burada öldürüldü ve ondan sonra vücudunu bu mezar içine koydular, 1. yüzyılda. Bu bir Bizans mezarı değil, bu normal. Çünkü o zaman daha 1. yüzyılda Bizans yok. Roma zamanında yapılmış. 5. yüzyılda İmparator Teodoros belki bir büyük hac merkezi yapmak istiyordu. Bu kesin. Burada iki kilise olduğu da kesin. Bu kiliseyi çoktan beri biliyorduk. Biz ikinci kiliseyi bu yıl bulduk.' dedi.

ABD'nin Virginia eyaletinde bir mühür bulunduğunu da dile getiren Prof. Dr. D'Andria:

'10-11 santim büyüklüğünde tunç bir mühür ve mühür üzerinde St. Philippus var. Çünkü, Agoz St. Philippus diye yazılı' dedi. D'Andria, elindeki mührün fotoğrafını göster-



İçlerinde Sen Filip'in de yer aldığı 12 Havarî'nin boydan temsili resimleri

rerek, 'Mührün üzerinde iki merdiven gözüktüyor. Bu çok önemli. Bizde bu merdiven var. Hacılar için bu merdiven çok önemli. Çünkü onlar köprüden sonra temizleniyor, ondan sonra yavaş yavaş buraya geliyordu. Bu mühür üzerindeki kilise o. Çünkü bu kilise kubbeli, sekizgen yapıda. Bu ikinci kiliseyi arıyorduk, Allah bana yardım etti. St. Philippus önce öldürüldü, ondan sonra vücudunu bu mezara koydular, sonra bu kilisedeki Roma mezarına koydular.' dedi. D'Andria, 'bu mezardeki kemiklerin bir kısmının İstanbul'a, bir kısmının da Santi Sepolcri Kilisesi'nin inşa edildiği Roma'ya götürüldüğünü' bildirdi.

D'Andria, mezarın pagan mezarı olduğunun hatırlatılması üzerine, öldüğünde Hıristiyan mezarlarının olmadığını ifade ederek, o zaman yalnız pagan mezarlarının olduğuna dikkat çekti. Vali Yavuz Erkmen de, burada sekizgen yapıdaki kilisenin uzun zamandan beri bilindiğini belirterek, şöyle konuştu:

'St. Philippus'un da burada öldürüldüğü tarih olarak da sabit olan bir olay. Şimdi hocam yeni bir iddiayı ortaya getiriyor. İddianın sahibi hocam ve hocamla birlikte çalışan ekip. Onların söylediklerinin birtakım dayanakları var. Bunları bilimsel olarak da yayımlayacaklar. Dolayısıyla iddia sahibi hocamızın dediğini, aksi ispat edilmediği sürece biz doğru olarak kabul etmek zorundayız.

Bu ne anlama geliyor? Hocam geçmişe dönük elindeki birtakım bilgi ve belgelerden yola çıkarak resimle de ortaya koyuyor. ABD'deki bir müzedeki mühürden yola çıkarak buranın şeklini tarif ediyor ve: (Burada ikinci bir kilisenin olduğu

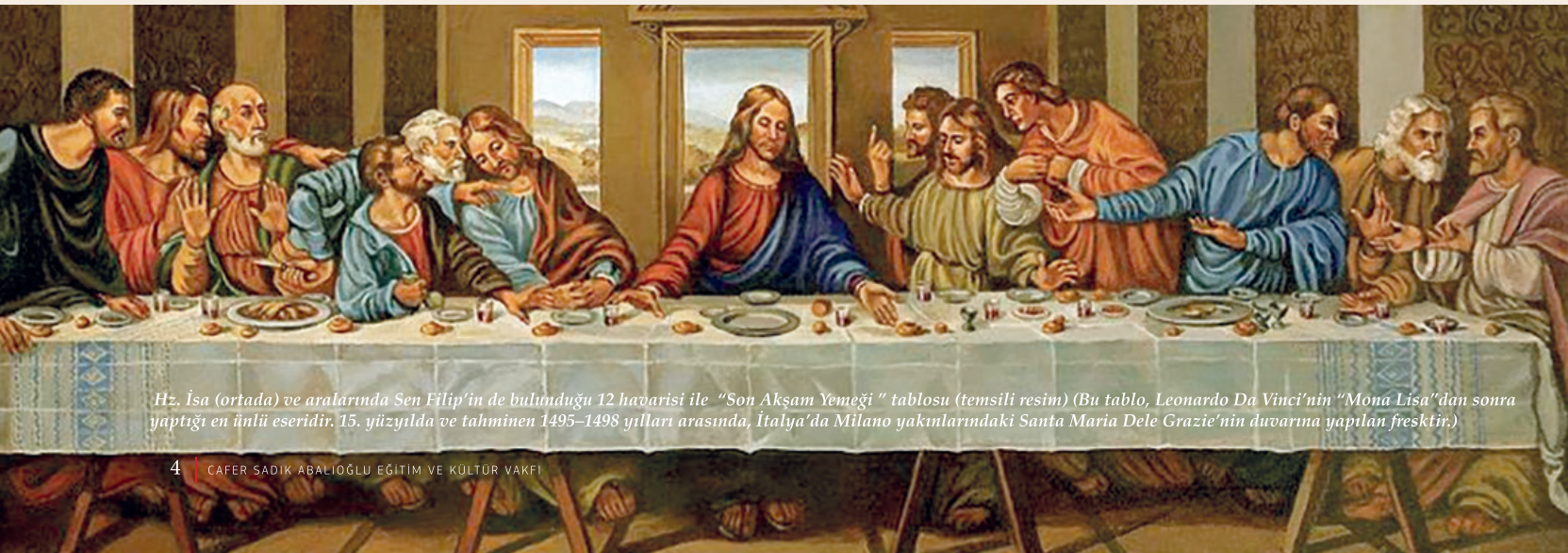
nu, yani sekizgen kilisenin ötesinde ikinci bir kilisenin olduğunu ve bu kilisenin içinde de mezarın bulunduğunu ve bu mezarın da St. Philippus'a ait olduğunu) söylüyor. Bu tabii hakikaten çok önemli bir iddia. Bu, yalnız ülkemizde değil; dünyada ses getirecek bir iddia. Böyle bir iddiaya, biz şu anda bu bölgenin kazı başkanı olarak hocamıza inanmak zorundayız. Aksi kanıtlanmadığı sürece bunun doğru olduğunu hepimizin kabul etmesi gerekir. Bunun dayanaklarının ne olduğunu da yine kendisi makalesinde yazacaktır. O zaman tarihçiler veya arkeologlar karşı tezleri varsa bunları ileri sürebilirler.'

Bunun doğru kabul edilmesi halinde, 'buranın inanç turizmi anlamında ve Hıristiyanlık olarak da bir hac yeri olarak buraya yoğun bir ilgi olacağını tahmin ettiklerini' ifade eden Vali Erkmen: 'Şimdiye kadar Hierapolis, Pamukkale, travertenleriyle doğal güzellikleriyle biliniyor, antik yönü biraz daha geriplanda kalıyordu. Ama bu sayede bu antik kent yapısı, antik yapı

içerisindeki bu önemli yapıt biraz daha herkesin gözü önünde olacak. Yerli ve yabancı turist sayısının çok daha artacağını düşünüyoruz. Hem ekonomik hem de kültürel anlamda büyük katkı sağlayacağını düşünüyoruz.' dedi. St. Philippus'un mezarının bulunması dolayısıyla, Papa'yı buraya davet edip etmeyecekleri sorulan Erkmen: 'Onlar sonraki iş. Zaten davet etmeye kalmadan, buranın bir değer olduğunu görünce, herkes gelecektir. Papa da dahil Hıristiyanların önemli kişileri, normal vatandaşlar herkes gelecektir buraya. Önemli olan burada inanç da değil. Bunları bir dünya mirası, dünya kültürü olarak düşündüğümüzde, herkesin gelip görmesi gerekir. Hıristiyanlar hac vazifesini burada yerine getirecektir. Biz nasıl Kabe'yi ziyaret ederek hacı oluyorsak, Hıristiyanlar için de burası önemlidir. Her kesimden insanın buraya gelip ziyaret edeceğine inanıyorum. İnsanlar başka dine inanabilirler, önemli olan herkesin sevgi ve barış içinde yaşamasıdır.' şeklinde konuştu.



Denizli'de, Antik Hierapolis kentinde çalışmalar gerçekleştiren Kazı Heyeti'nin Başkanı, İtalyan Arkeolog Prof. Dr. Francesco D'Andria, antik kilise kalıntıları içindeki St. Philippus (Sen Filip)'in mezarının önünde



Hız. İsa (ortada) ve aralarında Sen Filip'in de bulunduğu 12 havarisi ile "Son Akşam Yemeği" tablosu (temsili resim) (Bu tablo, Leonardo Da Vinci'nin "Mona Lisa"dan sonra yaptığı en ünlü eseridir. 15. yüzyılda ve tahminen 1495-1498 yılları arasında, İtalya'da Milano yakınlarındaki Santa Maria Delle Grazie'nin duvarına yapılan fresktir.)

BİZİM KÖYLER



Biz köylerde yaşar idik tasasız,
Tarla bizim, saban bizim, sap bizimdi.
Kış ayları geçmez idi husasız,
Bahar bizim, yazlar bizim, kış bizimdi.

Sarı saman ile buğday saklardık,
Hısım akrabayı kollar, yoklardık,
Yolcuları odalarda beklerdik,
Oda bizim, köyler bizim, yurt bizimdi.

Okullarda abeceyi söylerdik,
Camilerde din-diyamet eylerdik,
Düğünlerde davul-zurna yeğlerdik,
Okul bizim, cami bizim, toy bizimdi.

Çalışırdık cem-i cümle imece,
Bugün bizde ise yarınki sizde,
Kimse istemezdi bir gıdım önce,
Birlik bizim, dirlik bizim, gam bizimdi.

Üretirdik tahıl, meyve, sebze, yi,
Kuruturduk tarhanayı, zerdeyi,
Pek severdik tahin-pekmez ezmeyi,
Pekmez bizim, tahin bizim, nar bizimdi.

Koyun kuzu güdülürdü köylerde,
Kara saban sürülürdü köylerde,
Kağnı ile gidilirdi köylerde,
Koyun bizim, inek bizim, at bizimdi.

Küçükler etmezdi saygıda kusur,
Büyükler her daim onları korur,
Hak yiyen olursa boğazın durur,
Hak-adalet diyen diller bizimdi.

Şimdi hayal oldu köyler, obalar,
Köylüler şehir için durmaz çabalar,
Yıkıldı duvarlar, göçtü bacalar,
Evler bizim, damlar bizim, köşk bizimdi.

Viran köyler baykuşlara yurt oldu,
Sağlık evi, köy konağı dert oldu,
Çatısı çöktü, okulumuz pert oldu,
Okul bizim, konak bizim, yol bizimdi.

Ramazan'ım fazla söze ne hacet,
Köyler şimdi mahalledir sen derc et,
Kalan tek şey mezarlıktır nihayet,
Köyler bizim, evler bizim, dert bizimdi.

Ramazan GÖKÇE



SÜMERBANK



*Denizli'den bir Sümerbank geçti.
Denizli'yi birçok ilkle tanıştırmak geçti.*

Ömer GÖKMEN



"Denizli'den bir Sümerbank geçti.
Denizli'yi birçok ilkle tanıştıranak geçti."

Yalnızca bu niteliğiyle bile Denizli'nin belleğine kaydedilmeyi hak eden Sümerbank Denizli İplik Fabrikası, bugün Sümer Park AVM ve konutlarının bulunduğu alanda, 6 Kasım 1953 yılında kurulmuştur. Cumhuriyetin yerli sanayiye teşvik ve ona öncülük etmek amacıyla, tekstil alanında, ülke çapında yaptığı yatırımlardan biridir. Denizli'ye, ekonomik katkılarının yanında, sosyal güvencesi, sendikası ve nitelikli çalışma koşulları nedeniyle, hemen herkesin çalışmak istediği bir işyeri olarak çok önemli bir istihdam da sağlamıştır.

Denizli, forklifti (istif makinası denirdi ve akü ile çalışırdı), yine akü ile çalışan taşıma aracını, merkezi ısıtmayı (kalorifer), beton yolları, çocuk parkını ilk olarak Sümerbank'ta gördü. Bu yazıyı okurken 50'li, 60'lı yıllardan söz edildiği göz önünde bulundurulmalıdır.

Denizli, gerçek anlamıyla çevre ve bahçe düzenlemesini de (peyzaj) Sümerbank'ta gördü. Şehirde, Belediyenin bir iki yere diktiği hercai menekşe, aslanağzı vb. mevsimlik çiçeğin dışında çiçek yokken, Sümerbank'ta, insan boyu güller başta olmak üzere, pek çok çeşitte çiçek ve planlanarak dikilmiş yüzlerce ağaçtan oluşan muazzam bir yeşillik vardı. Sayılarını hatırlayamadığım bahçıvanlar, gün boyu çiçeklerin ve ağaçların bakımıyla uğraşırlardı. Fabrikaya girişte küçük bir alan ve üç yolun çevrelediği çok güzel bir gül ve çiçek bahçesi karşılardı sizi (orta göbek denirdi). Bahçıvanların çok özen gösterdiği bu bahçede yüksek bir kaide üzerinde Atatürk büstü vardı ve büyük bir bayrak direğinin de olduğu bahçe önündeki alanda 10 Kasımlarda tören düzenlenirdi. Ayrıca bahçıvanların fide ve fidan yetiştirmeleri için bir sera da unutulmamıştı.

Sümerbank içindeki yapıları ve işlevlerini anlattığımda, aynı zamanda buradaki sosyal yaşamı ve Denizli'ye kattığı daha birçok şeyi de anlatmış olacağım. Söz edeceğim yapıların tamamının ağaçlar, çiçekler ve çeşitli yeşil bitkilerle çevrelenmiş olduğu bilinmelidir.



**Sümerbank
içindeki yapıları
ve işlevlerini
anlattığımda, aynı
zamanda buradaki
sosyal yaşamı ve
Denizli'ye kattığı
daha birçok şeyi de
anlatmış olacağım.
Söz edeceğim
yapıların tamamının
ağaçlar, çiçekler ve
çeşitli yeşil bitkilerle
çevrelenmiş olduğu
bilinmelidir.**

İstihlak Kooperatifi

Sümerbank'ın ana giriş kapısının dışı da, vardiya saatlerinde servis yapan belediye otobüsünün dönebileceği ve bekleyebileceği bir alan yaratmak üzere lükstrümlerle düzenlenmiş, çim ekilerek, ağaç dikiyerek yeşillendirilmişti. Bu bölgede,

Sümerbank'la ilintili ama Sümerbank'ın sınırları dışında olan tek bina olarak -tabelasında yer alan ifadeyle- "İstihlak Kooperatifi" bulunuyordu.

İstihlak Kooperatifi, adından da anlaşılacağı gibi, Sümerbank çalışanlarınca kurulmuş bir tüketim kooperatifiydi. Burada günlük gıda ve ihtiyaç maddeleri (ekmek, yoğurt, gazyağı vb.) satıldığı gibi, zaman zaman, ayakkabıdan radyoya kadar geniş bir yelpazede, diğer bazı mallar da satılırdı.

İstihlak kooperatifi binasının bitişiğinde küçük bir de PTT şubesi bulunmaktaydı.

Ana giriş kapısı

Demiryoluna yakın konumdaki bu kapı, herkesin ve binek araçlarının, bekçi kontrolünde girip çıktığı kapıydı. Bu kapıda iki tane oda vardı, birisi bekçibaşıya, diğeri güvenlikten sorumlu sivil savunma şefine aitti. Nakliye kamyonlarının girip çıktığı kapı ise lojmanlar tarafında, Eski Çal Yolu üzerindeydi. Burada devamlı bekçi bulunmaz, sadece kamyonlar girip çıkacağı zaman bir bekçi gelip kontrollü bir şekilde giriş çıkışı sağlardı. Bu kapı (kamyonların girip çıkabileceği genişlikte, demir parmaklıklı bir kapıdan söz ediyoruz) kilitli tutulmaz, lojman-

larda yaşayanlar o tarafta bir işleri varsa girip çıkabilirlerdi; ama orada geçirdiğim onca yıl içinde, hiçbir yabancıнын o kapıdan girdiğini duymadım. Örneğin, ilkbaharda turfanda sebze ve meyveleri, Sümerbank'ın alt tarafında bulunan Ispartalı Eyüp Ağa'nın bağından, kendi elleriyle toplamak isteyenler bu kapıyı kullanırdı. Bu kapının tam karşısında İş ve İşçi Bulma Kurumu vardı. Kurum müdürü Ergün Andaç ve Sümerbank çalışanı eşi İsmet Hanım da bu kapıyı sürekli kullananlar arasındaydı; çünkü yemeklerini genellikle Sümerbank'ta yerlerdi.

Memur Lokali

Ana kapıdan girince hemen solda, -o zaman- genç çam ağaçlarının bulunduğu, zemini çimle kaplı çok güzel bir alan vardı. Bu alanın hemen altında (biraz kot farkı olduğu için altında diyorum), çok sevimli bir yapı olan memur lokali bulunurdu. Tavanındaki o çok güzel motiflerin, o zaman hâlen fabrikada çalışmakta olan inşaat ustası Eyüp Usta tarafından yapıldığı söylenirdi. Bu lokalde memurlar mesai saatleri dışında çay kahve içerek, ya sohbet eder, ya da çeşitli oyunlar oynarlardı. Yaz mevsiminde de bahçesi kullanılırdı. Bu lokalde iki kişi çalışır, mesai saatlerinde de idarî personele çay, kahve, meşrubat servisi yaparlardı.

Misafirhane

Lokalin de hemen altında ve yine onun kadar sevimli, birkaç odası ve bir salonu bulunan, minik bir otel diyebileceğimiz, misafirhane vardı. Burada, müessesenin dışarıdan gelen kendi mensupları (Genel Müdürlükten gelen müfettişler, teknisyenler vb.) kaldığı gibi, şehirde düzgün bir otel olmadığından, Denizli'ye gelen yüksek bürokratlar, herhangi bir görevle gelmiş yabancılar ve hatta yüksek komutanlar da kalırdı.

Kantin (yemekhane)

Kantin, bir tarafta vestiyer, tuvaletler ve çok büyük işçi yemekhanesi, ortada mutfak, yemeklerin pişirildiği kuzineler, bulaşıkhanesi ve büyük bir soğuk hava odası, bir yanda da çok daha küçük ama beyaz masa örtüleri ile fark edilen memur yemekhanesinden oluşmaktaydı. Memur yemekhanesi tarafında, Sosyal



Hizmetler Şefinin ve memurunun odaları vardı. Bu işçi yemekhanesinin büyüklüğünü anlatılabilmek için şunu söylemem yeterli olacak kanımca: Sümerbank yemekhanesi, o dönemde Denizli'nin tek düğün salonu, kapalı spor salonu ve hatta tiyatro salonu idi. Balo, konferans vb. bütün toplantı ve eğlenceler bu salonda yapılırdı. Denizli'de pek çok insan burada dünya evine girmiştir. Bu salon kapalı spor salonu işlevi de görürdü. Salonun ortasına kurulan yüksekçe bir platform üzerine güreş minderini konur, kalan yerlere dizilmiş sandalyelere de seyirciler otururdu. Güreşe rağbetin dorukta olduğu 60'lı yıllarda, bölgelerarası

müsabakalar dâhil, pek çok turnuva bu salonda yapılmıştır. Efsane olan Denizli Güreş takımının hemen bütün güreşçileri Sümerbank'ın işçi kadrosundaydı.

Yine bu salon, aynı zamanda, fabrika işçileri tarafından hazırlanan temsillerin ve konserlerin sergilendiği bir tiyatro ve konser salonuydu. Bu türden etkinlikler ve eğlenceler, genellikle, kuruluş günü kabul edilen 6 Kasımlarda yapılırdı.

Çok güzel ve büyük bir de bahçesi ve ortada (bizim de yüzdüğümüz) büyük bir havuzu vardı. Düğünler, kışın salonda, yazın havuz başında yapılırdı. Orkestranın yer aldığı bir



Genç Sümer Caz - Eylül 1969

platform ve önünde de dans pisti vardı. Havuz başında zaman zaman İzmir Devlet Tiyatrosu da temsiller verirdi; örneğin William Shakespeare'in Hırçın Kız adlı oyununu izlediğimi net olarak hatırlıyorum. Düğünlerde, bir alto saksafon, bir trompet, bir klarnet ve bateriden oluşan, Denizli'nin tek orkestrası "Sümer Caz" müzik yapardı. Orkestrada çalanların tamamı fabrika çalışanlarıydı ve müzisyenliklerini askerde bando müzika takımında olmalarına borçlu idiler. Çarşamba öğleden sonraları orkestra kantinde çalışma yapar, bu da biz yeni gençler için ayrı bir eğlence kaynağı olurdu.

Yönetim Binası (müdüriyet denirdi)

Bu bina, doğu-batı yönünde, yan yana sıralanmış ofis odalarının bulunduğu iki katlı bir binaydı.





Mart - 1968

Adından da anlaşılacağı gibi, başta müdür olmak üzere, tüm idarî personel bu binada çalışırdı. Lojman olarak kullanılan apartmanların dışında -ki onlar üç katlıydı- tek iki katlı bina buydu. Binanın bir de bodrum katı vardı. Bu katta arşiv odaları ile Sümerspor Futbol Takımı oyuncularının soyunma odalarıyla duşlar bulunmaktaydı.

Revir

Yine bu bina içinde, sağlık hizmetlerinin verildiği bir revir vardı. Revirin personeli, bir doktor, bir sağlık memuru ve bir hemşireden oluşmaktaydı. Sağlık memuru ve hemşire devamlı, doktora yarı zamanlı olarak çalışırdı.

Çok güzel ve büyük bir de bahçesi ve ortada (bizim de yüzdüğümüz) büyük bir havuzu vardı. Düğünler, kışın salonda, yazın havuz başında yapılırdı.

Kreş

İplik fabrikasına bir de dokuma fabrikası eklenirken yapılan ek işletme binaları ile birlikte, 1. Apartmanın karşısına bir kreş binası yapıp işletilmeye başlanmıştı.

İşletme Binası

Enine uzun yönetim binasının arkasında, bu binaya güney-kuzey yönünde eklenen, çok büyük ve yekpare işletme binası bulunmaktaydı. Bu binaya preslenmiş balyalar halindeki pamuk, bir taraftan girer, öbür taraftan paketlenmiş iplik olarak çıkardı. İşletme, 07.00-15.00, 15.00-23.00 ve 23.00-07.00 olmak üzere, üç vardiya halinde yirmi dört saat çalışırdı. İşçilerin paydos ve işbaşı saatlerinde düzenli olarak belediye otobüsü fabrikaya servis yapardı.

Pamuk ve İplik Depoları (ambarlar denirdi)

İşletme binası boyunca paralel olarak uzanan, iki tane çok büyük depo binası vardı. Bu ambarlarda işlenmek üzere alınmış pamuk preseleriyle, imalattan çıkmış iplik paketlerinin konduğu iplik balyaların fabrika içinde taşınması ve ambar içinde istiflenebilmesi için, Denizli'de o güne kadar görülmeyen forkliftler (İstif makinesi denirdi) ve küçük taşıma araçları kullanılırdı. Bu araçlar, kapalı alanda çalıştıkları için de akülü idiler.

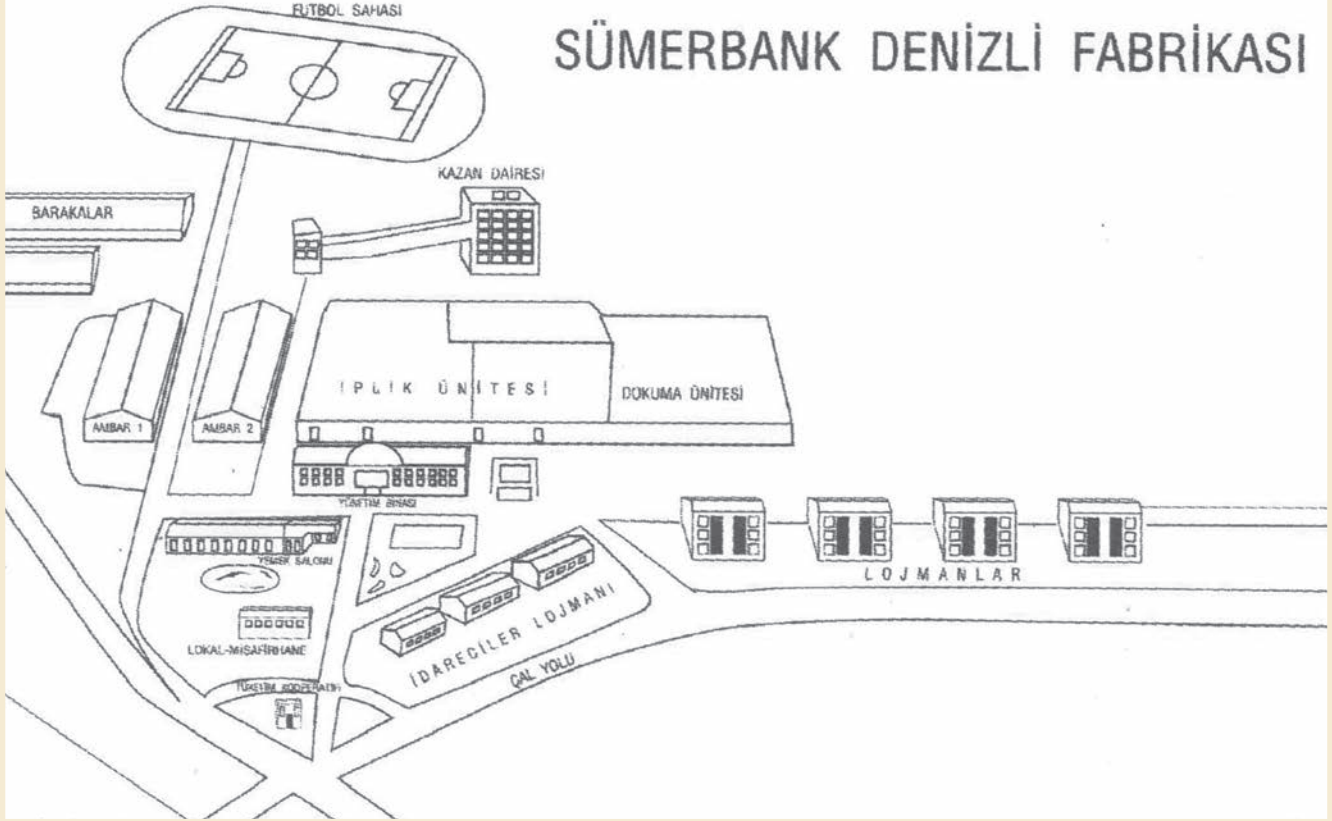
İtfaiye

Ambarların arka tarafında itfaiye birimi yer almaktaydı. Bir tane büyük ve tam donanımlı yangın söndürme aracı ile yine itfaiye gibi kırmızı renkli küçük bir arazi aracı vardı. Cip denilen bu küçük araç, itfaiyeye eskortluk yapar, aynı zamanda da itfaiye amirini taşırdı. Bu itfaiye, Belediye'den yardım talebi gelmesi halinde, şehirde meydana gelen yangınlara da müdahale ederdi. Aynı yerde, bir makam aracı, bir arazi binek aracı ve bir kamyonndan oluşan araç filosunun garajı vardı.

Aynı hizada ve işletme binasının arkasında da bir marangozhane ve inşaat bakım ekibi, bir demir atölyesi ve kazan dairesi yer almaktaydı.

Burada yapılar sona erer ve 'ni-zamî' boyutlara yakın olduğunu sandığım bir futbol sahası ile genç

SÜMERBANK DENİZLİ FABRİKASI



Geçmişten Günümüze Denizli Dergisi sayı 14, sayfa 36

çam ağaçlarının kapladığı bir alanla kuzey sınırına varılırdı.

Lojmanlar

Sümerbank'ta esas olarak iki tür lojman vardı: beş tane tek katlı, bahçeli villa tipi lojman, dört tane de üçer katlı, ikişer daireli apartman. Bunların dışında, sınırın Çal yolu köşesinde bahçe evi dediğimiz, iki tane küçük ev vardı. Bu evlerde ustabaşılar otururdu. Sonraları da bir yerlerde tadilat yapılarak bir lojman daha oluşturulmuştu.

Villa tipi lojmanlar, fabrikanın merkezi ısıtma sistemine bağlı olarak kaloriferliydi, diğerleri ise soba ile ısıtılırdı. Her lojmanda telefon vardı ve santral aracılığıyla tüm Türkiye ile iletişim sağlanırdı. Sümerbank otuz iki haneli bir mahalle demekti. Her çocuk ve genç kendi yaşına uygun arkadaş bulabiliyordu. Şehirde yaşayan arkadaşlarımız için Sümerbank'a gelmek adeta bir ayrıcalık gibiydi. Bu mahalle halkı, bu çok güzel ortamda yıllarca memnun mutlu çalışmışlar, yaşamışlar ve uzun yıllar kaybedilmeyecek çok güzel dostluklar kurmuşlardır. O nedenle de, buradan tayinle ayrılmak zorunda kalan herkes üzüntü içinde ayrılmıştır.



4 Nisan 1973



“Aydınlar şehrin mişkâtidir¹...”

MEHMET EMİN TURGUT

Evlerin, işyerlerinin üst üste ya da yan yana dizilmesi değildir bir yeri şehir yapan. Önce o şuurun teşekkülü gerekir ki bu uzun bir süreçtir. Medeni olmanın tam karşılığıdır şehirli olmak. Bunun için bir takım değerlerin ve onların üzerine oturan kültürün oluşması, benimsenmesi gerekir. Bu aynı sokağı, bineği, apartmanı ve asansörü paylaştıklarımıza kimlik kazandırır. Hani derler ya zahmetsiz rahmet olmaz... Kentin fiziki oluşumunun mimarı, mühendisi; amele, kalfa ve ustası bu işe uygun talim ve terbiyeden geçer. İnsanın inşa ve imarı için çalışanlar yani şehri aydınlatanlar da elbet gökten zembille inmemiştir. Ancak aradaki farklılık nedeni, eğitim biliminin yaman bir dilemmasıdır; “Doğulur mu, olunur mu”; münevver nasıl yetişir? Bir kısım ahlaki, dini, hayati değerler fitridir ve potansiyel olarak taşırız. Bi'l-kuvve zuhuru ise yetişilen kültüre bağlı ve mürebbinin kimliğiyle alakalıdır. Şahsiyet, ehliyet ve liyakat; bazen ömre bedel meşakkatli bir emeğin ürünüdür.

Öğr. Gör. Kenan ÇÖLGEÇEN



Ressam : Ayşe DALBAY

Mehmet Emin Turgut; hat-
ta daha alışıldık hitapla
"Reis Bey"; Allah'a hakiki
kul, Peygamberine samimi ümmet,
Milletine hayırlı evlat ve "Güzel Ör-
nek" olmanın sade bir numunesidir.
Mukri, muallim, muallim ve hâkim;
çok yönlü, şahsında anlamını bulan
ifadeyle "Zü'l-Ecniha" bir münev-
ver... Ona bu vasıfları kazandırıp
kanatlandıran nasıl bir kültürleş-
medir? Bunun için "Hocalar sülale-
sinden Muhammed Emin oğlu Nuri
Hafız'ı" tanımak icap eder. Çok
değil daha geçen yüzyıl bir mille-
tin ateşle imtihanına şahit oldu.
Her cihetten çullanan şer ittifakı, bu
mazlum halkı bir daha kendine ge-
lemeyecek şekilde düşkün kıldığını
sandı! Hatta haritadan silme haya-
li dahi kurdu. Nerden bileceklerdi
metruk beldelerin her ocağında bir
kıvılcım beslendiğini. Nitekim düş-
tüğü yerden yükselir sancak; cenk
meydanlarında dillere destan bir
kıyam yaşanır. Bilahare harp biter,
herkes çiftine çubuğuna kavuşur.
Ocakların tutuşup tütmesiyle baş-
lar, küllerimizden diriliş.

Evet, hani bir çocuk şarkısında
söylendiği gibi, "Orda bir köy var,
uzakta; O köy bizim köyümüzdür.
Gezmesek de, tozmasak da O köy
bizim köyümüzdür." Sanki bizim
beldemiz ve bildik bir hikâyedir,
anlatacaklarım. Hafız Nuri Efen-
di'nin ifadesiyle tercüme-i ahvali de
öyle². Hocalar sülalesi çok önceleri
Konya/Hadim ile Bozkır'dan gelir
Burdur/Çavdır kazasının Kozağaç
köyüne... Nuri Hafız doğduğunda
sene 1311'dir. (1895) İlk tahsili aile
büyüklerinin nezaretinde başlar ve
hıfzını tamamlar. Akil balığ olan da
-17 yaş civarı- "Ulümi'l-Arabiyye"
tahsili için Konya yollarına düşer.
Maddi durumu geçimine yetmeyin-
ce Ramazan günleri civar köylerde
"Cer imamlığı"³ yapar. Yirmi yaşına
henüz bastığında umumi seferber-
lik kurallarına riayet eder. İstanbul
küçük zabıt mektebi alayı onbaşı
taburunun -Astsubay okulu- mual-

limidir ve öğretim için diğer birlik-
leri de dolaşır. Savaş kimilerini karlı
dağlara götürdüğünde, Irak cephe-
sine sevk edilir. Fırat ve Dicle ne-
hirleri üzerinden Kutü'l-Amare'de
yapılan harbe iştirak eder. Değişik
bölgelerde cereyan eden çatışmaların
birinde esir düşenler arasındadır.
İngilizler onları, Basra ve Bahr-i
Umman⁴ üzerinden Hindistan'ın ilk
şehri olan- Bombay ve Kalküta⁵ yo-
luyla Ganj nehrinden⁶ Hindi Cini⁷,
Tetnas kasabasına götürüp, dikenli
tellerle çevrili bir araziye hapseder.
Sene 1333'den (1917) itibaren bura-
da kalır ve askerlere Kur'an-ı Kerim
dersleri verir. Daha sonra zabitlerin
ısrarla açtırdıkları mektebin hoca-
larından biridir. Genel harp tamam
olup bir taraf terki silah edince İn-
gilizler sağ kalan tutsakları Mektele
kasabasına götürüp zorla yol yapı-
mında çalıştırır. Üç ay geçmeden di-
zanteriden -kanlı ishal- hepsi bitkin
düşer. Neredeyse her gün bir man-
gaya yakın asker musallaya yatırılır.
Kendisi de bu derde yakalanır hatta
bir ara komaya bile girer ama son-
ra şifa bulur. Bu birliklerden arta
kalan askerler mübadele neticesi
teslim edilir. Terhis belgesini alan
Hafız'ın ilk işi köyüne gitmek olur.
Lakin onu acı bir tablo karşılar; ev-
lerini zor bulur. Babası ve bütün
kardeşleri ölmüş, kala kala kulağı
duymaz yatalak bir anacığı kalmış-
tır. Bu sıra İstiklal Harbi hazırlıkları
başlamıştır. Hafızın iki kardeşi şe-
hit olduğu için kanun gereği istisna
edilir. Çifti çubuğu düzene koyunca
1921'de amcakızıyla evlenir ve üç
oğlu ile bir kızı olur. Bazı sıkıntılar
sebebiyle ailenin işleyişine katkı
sağlayamayınca abisinin dul kalan
eşini nikâhına alır. Beklenen olur ve
işler rayına girer. Elinde bulunan bir
miktar tarlayı eker diker, bir taraf-
tan da köyün camiindeki kürsüyü
ve mihrabı boş bırakmaz. Evlatların
terbiye ve tahsili derken ikinci eşi
vefat eder. Yine sıkıntılı bir süreç
başlar gibi olur ama büyüyen kızı el
atar aile düzenine hele bir de oğlu-
nu evlendirip gelin eve ayak basın-

ca bu açık kapatılır. Ailenin maişet
ve harcamasını hal yola koymak
için çerçiliğe başlar kasaba ve köy
pazarlarında sabah namazı sonrası
sergisini açar. Onca fakı-u zaruret
içinde ulaşabildiği eserleri okuyup
tefekkür ederek ilmını artırır ayrıca
irşad faaliyetini eksiksiz ifaya gay-
ret gösterir. Talihsizlik bu ya, 1349
senesinde (1933) evi eşyalarıyla
birlikte yanar kül olur. Geçim kay-
nağı tarlaların bir kısmını satarak
başlarını sokacakları bir yer çevirir,
zahiri noksanları giderir. Ancak de-
vamı daha da hazindir; bahçe evle-
ri de tutuşur kül olur. Bu kadarı da
fazla der ve Denizli'ye hicret kararı
alır. Lakin Kozağaç ayağa kalkar; bu
işte bizim ne vebalimiz var diye...
Bu alaka ve teveccühü kıramaz ama
karar vermiştir bir kere; Çavdır na-
hiesine bir küçük dükkân açıp ev-
latlarını gönderir. Kerimesi Gülsüm
Hanımı başgöz edip⁸ Denizli'ye
uğurlar. 1957 senesine gelindiğinde
köyde kendi başınadır artık. Hem-
şerilerinin ısrarıyla bir evlilik daha
yapar⁹. 1963'de hac vazifesini ifa ey-
ler. Vaaz ve tedrisatı takip edenlerin
sayısı da gittikçe artar. Evlatlarını ve
ahaliyi nifak ve fesada karşı uyarır,
her daim çalışan ve helalinden ka-
zanan kul olmalarını tavsiye eder.
Küçük oğlu M. Emin'i de mezuni-
yetine ramak kala yakın bir akrabası-
nın biricik kızıyla evlendirir. Geri
kalan ömrünü "Fikir, zikir, şükür"
ile geçirir. Ve köyünün camiindeki
minbere bir Ramazan Bayramı hut-
besi için çıkar, "Ana baba hakkını"
anlatırken son nefesini verir¹⁰. Ame-
li imanına şahit olarak ölen kaç kişi
vardır? O şehittir; Allah rahmet ey-
leye...

İşte Hafız ile Zeynep Hanımın
küçük oğulları M. Emin Bey bu kül-
tür havzasında neşv-ü nema bulur.
Nüfusa bakarsan doğumu 1936'nın
bir temmuzudur. Senesi doğru ama
"Bağ arasından göç zamanı" yani
ekim sonuymuş, bilenlere göre...
Hafız'ın meccanen hem köyünde
imamlık, hem de merkep sırtında

¹Nur Suresi 35. ayette geçen mişkat lafzı penceresi olmayan kandil ya da lamba mum gibi aydınlatma gereçlerini koymak için duvarda açılmış oyuk, niş veya hücre demektir.

²Nuri Hafız'ın oğlu merhum Eşref Bey'in yazılı hatıratı; M. Emin Turgut arşivinden, alınmadır. (15.05.1995).

³Taşrada imamlık yaparak para ve erzak toplayan medrese öğrencisi.

⁴Arabistan ve İran'ın güneyinde kalan deniz.

⁵Hindistan'ın en büyük limanı ve Batı Bengal eyaletinin başkenti. Ganj'la Brahmaputra nehrinin Bengal körfezinde meydana getirdikleri çatalağızdır. 19. yüzyıl sonları ile 20. Yüzyılda Hint imparatorluğunun başkentiydi.

⁶Hindistan'ın kuzeyi ve Bangladeş'ten geçen akarsu.

⁷Güneydoğu Asya'da, Hindistan'ın doğusu ve Çin'in güneyinde kalan Myanmar, Tayland, yarımada Malezya'sı, Laos, Kamboçya ve Vietnam'ı kapsayan bölge.

⁸Kardeşinin oğlu Manifaturacılıkla iştigal eden Tahsin Bey ile.

⁹Osman Kalfa ya da Halife kerimesi ile.

¹⁰01 Şevval 1383; 15 Şubat 1964 Cumartesi.



heybesiyle köşe bucak dolaşp çerçilik yaptığı dönem... Anacığı çaresiz kendi başına evinin bir köşeciğinde doğurur, göbeğini elleriyle keser ve bağlar. İlkokulu her gün yürüyerek gidip geldiği bağ arasındaki mektepte tamamlar. Mezun olunca babası tarafından abisi Eşref'le beraber Antalya'da hizmet veren bir kursa Kur'an-ı Kerim dersleri ve talimi için gönderilir. Buradan dönünce zekâsı ve çalışkanlığıyla dikkat çeken çocuk; kit imkâna rağmen tahsil için Denizli'ye uğurlanır. Koca Mektebin -Denizli Lisesi- orta kısmına kaydolar. Bir süre İbrahim Kayaalp'in¹¹ misafiri olur daha sonra ablasının evine yerleşir. Orta ikiye başlayacağında "Leyl-i Meccani" -parasız yatılı- imtihanına giren öğrenciler arasında birinci olur; zaten bir kişi alınacaktır. Okul bitinceye kadar koca mektebin pansiyonun da kalır.

1955'te "Hekim mi Hâkim mi" ikilemini aşar ve Hukuk'ta karar kı-

lar. Fakirlik başlangıçtan bitinceye kadar öğrenim hayatının her döneminde kendini hissettirir. Kısa süre bir otelin ameleler için ayrılan katında kalır; sonra ondan biraz hallice Kadırğa Öğrenci Yurduna çok sonra Site Öğrenci Yurduna transfer olur. "Hafız'ın rahle-i tedrisinde" temellenen inançlarıyla buluşması ve kültürel yapısı hızla inşa olur. Halim, selim, mütedeyyin ama hakkını arayan bir öğrencidir. Derslere giren isimler bugün bile çoğuna gıpta ettirir. Ord. Prof. Dr. Ali Fuat Başgil, Ord. Prof. Dr. Hıfzı V. Velidedeoğlu, Ord. Prof. Şükrü Baban, Prof. Dr. A. Kemal Yörük... Okul dışında ise kimlerin sohbetlerine katılmaz ki; Peyami Safa, Nurettin Topçu, Necip Fazıl Kısakürek, Fethi Gemuhluoğlu, Ahmet Muhtar¹², Osman Yüksel Serdengeçti gibi ulema ve üdebadan nice isim. Keşke bu hatıraları imkânı olsaydı da kendi ağzından dinleseydiniz. Sanata düşkünlüğü de bu sıralar tebarüz eder. Devlet

Tiyatrolarının sıkı takipçisi hatta Filarmoni Orkestrasının dinleyicileri arasında yer alır.

İki yıl nişanlı kaldığı amcazadesi İbrahim Kayaalp'in kerimesiyle 1959'da evlenir. Fikriye Hanım becerilerine ilaveten nezaketi, feraseti ve fedakarane duruşuyla, itimat, sevgi ve anlayış temelinde, merhameti ve şefkatiyle muhkem bir yuva ve huzur iklimi sunar ona. Hayata daha bir güvenle yürüten Emin Bey çok geçmeden fakülteyi de bitirir. 1960 da Denizli Valiliği emrinde maiyet memuruyken askerlik gelir çatar. Önce Ankara Piyade Yedek Subay Okulu Öğrencisidir bilahare Çanakkale Deniz Piyade Birliğinde Asteğmen...¹³ 1962'de Adalet Bakanlığı Hâkim Adayıdır ve son aylarında babasının vefatıyla sarsılır. İlk atama kararı o sıralar gelir, takdiri ilahi der; her memur gibi valizi elinde düşer yollara. 1964'de Kayseri/Felahiye'de iş başı yapar. 1966'da Antalya/Korkuteli ilçesi Cumhuriyet Savcısı iken bu sefer de anacığının tabutunu omuzlar. Hatıralarına sınıksız sarılır; dualarıyla yâd eder...

Mülkün temelinde adaletin, hükümün temelinde ise milletin oturduğunu kanıksamış bu savcının vazifesine bağlılığı ve kıymet şınaslığı hukuka riayetdeki titizliği gittiği her yerde kısa sürede duyulur. Hiçbir kimseyi itibarsızlaştırmayan ve çalışanı takdir eden genç ve inanmış adam dikkatleri çeker. Nuri Hafızın dizi dibinde temellenip senelerce okuma ve dinlemenin üzerine yapılan tefekkür, tedebbür ve taakkul neticesini vermeye başlar. Makamı mevkii sosyal statüsü ne olursa olsun herkese saygılı, kibar ve sabırlı. Hüküm verenlerin ve her şeyin hâkimi olanın Müyessir oluşuna itaat etmiş, varsa bir müşkil, meşruiyetten ayrılmaksızın kolaylaştırmayı seçmiştir. Uzun yıllara yayılan söz orucunun iftar vakti bu döneme rast gelir. Müstear isimle köşe yazıları kaleme alır. O yıllar da hele Anadolu'da yok denecek kadar azdır, gerçek münevver. Yoksa kulaktan dolma bilgiyle çalım atıp, poz kesen nice bezirgân vardır. İşte bu açığa dikkat çeker durmaksızın. Memleket meselesine vicdani ve ahlaki

¹¹Ziraat mektebi mezunu hatta Tefenni Nahiye Müdürlüğünden ayrılmış manifaturacılıkla iştiğal eden amcazadesi ve kayınpederi.

¹²Elmalılı Hamdi Yazır'ın oğlu Ahmet Muhtar. (1910-1980)

¹³Eceabat Kilit bahir arası, "dur yolcu" tepesinin altı.

bir bakıştır onunki... "Aydın kişi olaylara, yazılan ve söylenenlere, çıkış ve varış noktalarına eldeki taşın sertliğini duyarcasına yakından, dikkatle bakmak durumundadır... Her mutluluk bir emeğe karşılıktır. El emeği, göz nuru alın teri ve sağduyudan katkısı olmayan mutluluk gerçek mutluluk değildir... Çağımız tam anlamıyla bilim çağıdır. Ve şüphesiz düşünmesini bilmeyenlerin bilim değil olsa olsa bilgi hamallığı olabilir... Milletine karşı borcunu ödemek zorunda olan aydının ilk işi, bilmesi gerekeni iyi bilmek bunun için de düşünerek çok okumaktır. Davamız cumhuriyet havası içinde gerçekleştirilebilecek olan insan ve gerçek insanlık davası; bilim adamı, bilim zihniyeti davasıdır. Bu davayı memleket sever gençlerimiz gerçekleştirecektir. İnanalım, dileyelim, çalışalım. Ölümse, insanın tabiatını yumuşatma da en büyük ibret. Ölümü hatırlamak, hatırlatmak en büyük tedbir. Gong vurdukça birer birer gideceğiz. Ben acaba ot gibi mi, kütük gibi mi, hayvandan aşağı bir varlık gibi mi, gideceğim diye kaçımız düşündük? Kaçımız yaratılmışların en şerefli olma hakkını verebildik? Ey ölüm! Sen olmasaydın halimiz niceydi?" (Muhtelif Gazeteler) Aydın dediğin bilgisiyle karanlıkları ısıtmalı, her sahada "Tahlilci-terkipçi tenkitçi" aklını kullanmalıydı. İşte budur, derinlik ve hayatı kavrayış; kim derdi ki "Ölmeden, ölümü tatmış" otuzlu yaşlarda ki genç bir kaleme ait bu satırlar?

1970'ten beri görevli olduğu Denizli/Sarayköy ilçesinden; 1974'te Kayseri Merkez Cumhuriyet Savcısı olarak atanır. Nihat, Nuri ve Zekiye adında üç evlat babasıdır artık. Çalıştığı her yerde ciddi ve mütevazı, kıymet şinas oluşuyla unutulmaz anılar bırakır güzel huylu adam. Allah vergisi zekâ, titizliğe varan eksiksiz vazife anlayışı ile desteklenince tabii ki, birilerinin gözünden kaçmaz! 1976'da başkente yani Ankara'ya çağrılır. T.C. Adalet Bakanlığı Kanunlar Planlama Dairesi müşaviri bilhale baş müşaviri olur. 1980 sonrası Anayasa Çalışmalarına katılan bakanlık heyetindedir. Ama çocuklar büyümüş ve çözüm bekleyen bir dizi sorun sıralanmıştır. Fedakârlık edip bir şeylerden vazgeçme zamanıdır. Önüne konulanlara dönüp bakmadan Denizli'ye



"Aydın denildiğinde toplumu bilgiyle ısıtan, karanlığı yenen, gerçeği gün yüzüne çıkaran ilmiyle amel eden, insanı anlarız. Mülkün temeline adaleti, hükmün temeline milleti oturtan, hak hukuk anlayışını adliye koridorlarında bırakmayıp hayatına teşmil eden Reis Bey, gıyabında onu tanıyanların keşke sağlığında tanısaydım, sohbetlerine iştirak edebilseydim diye iç geçireceği bir zattı. Hayata gözlerini yumduktan sonra dahi kendinden söz ettirmek, özlemle yâd edilmek, hatırasıyla çevresine iyi şeyler fısıldamak, ne güzel!"

tayin talebini iletir ve 1982'de Asliye Ceza Hâkimi olarak atanır. 1986'da Ağır Ceza Revidir. 1988'de emekli olur ve adres beli olsun kabilinden bir büro açar. Ama kısa sürede başını kaşıyamaz hale gelir. Yine de vaktinin önemli kısmını çeşitli sivil toplum kuruluşlarına ki aralarında sanatseverler de vardır, fikri katkı sağlayarak geçirir. Mütevekkil, müteverri ve sağlam karakterli, her görüşe açık, hoşgörülü oluşuyla, tanıyanlar üzerinde derin etkiler bırakır. Düşkünlüğe rızayı değil, cehd ve kanaatinde sebatı sabır bilir. İnanırım dediğine azimle bağlanıp sonuna kadar müdafaa eder ve mahdutta olsa yazılılarıyla seslenir. Kimsenin konuşmadığı günler de bazısı başını kuma gömerken yiğit ve namuslu sedadır onun ki... "Okuma hakkı yaşama hakkı kadar azizdir. Kamu

düzeni sarsılmadığı ve başkalarının hukuku ihlal edilmediği sürece bu hakkı engellemeye kalkışmak ilkeliktir. 1994 Türkiye'sinde bilimsellik adına çeşitli bahanelerle okuma hakkını engelleyenleri, kirlenmemiş vicdanlara şikâyet ediyorum. Dinin, inananlar için gerekleri vardır ve hiç kimse buna inanmak zorunda değildir. Değildir ama inananları rencide etmeye, suçlamaya, hele onları en tabii insan haklarından mahrum etmeye de kimsenin hakkı yoktur.", "Biz en büyük kurnazlık dürüstlük diyerek, haksız kuvvetin zalim, kuvvetsiz hakkın aciz olacağını bilerek; yılmadan yorulmadan inançlarımızın neferliğini yapmak zorundayız.", "Düşünen insan istiyorsak, konuşan Türkiye istiyorsak, insanların inançlarına saygı duyuyorsak, sevgi ve hürriyet konularında

samimi isek, ikiyüzlü değilsek, çifte standart kullanmıyorsak, insanları korkutarak susturmayı zulüm sayabiliyorsak ve baskıya dayanan bir galibiyetten şeref duymayız diyebiliyorsak, ihbarcı olmayalım, tehditçi olmayalım, yasakçı olmayalım, kısaca zulmü seçmeyelim, zalim olmayalım. Bırakın düşünsünler, bırakın konuşsunlar. Ne olur biraz sabır biraz hoşgörü.”, “Biz kötülöklere ve kötü örneklere rağmen “İnsan insanın kuludur diyen anlayışla değil, insana insanın iyiliğine inanıyor, insana güveniyoruz.” , “Demokrasi iyi insanların, dürüst yöneticilerin, cesur politikacıların omuzları üzerinde bir ahlak ve fazilet rejimi olabilir. Aksi hal ve davranışlar rejimi soysuzlaşmaya, insanı ve toplumu bunalımlara götürür.” , “Unutmayalım ki, inandığımız gibi yaşamazsak, zamanla yaşadığımızı mazeret bulmaya, yaşadığımızı savunmaya başlarız.” (Muhtelif Gazeteler) El-insan âbid-ül ihsan”ı şiar edinen yani “Hasbi iyiliğin kölesi olunacağını bilen” hukuk adamı... Halka ve hakka kendini sevdirmenin, insanla en tesirli iletişimin yöntemi; samimiyet ve faal iyi olmak; özellikle kimsesize arka durmaktır. Hem de karşılık beklemezsiniz; önüne gelene, yapabildiğin kadar... Kimsenin eksikliğini kusurunu deşmedi, biliyorsa da gece gibi oldu yüzüne vurmadı; bunu ifşayı ayıp bildi. Reis Beyin yazıları bir elin parmaklarından biraz fazladır. Keşke bir kısmına şahit olduğumuz sohbetlerindeki fikri mülahazalarını ve çok özel dualarını sizlerle paylaşabilseydi.

1990 yılında hac farızasını yerine getirdiği topraklara defaten umre de bulunur. Bazı siyaset adamlarıyla özellikle genel başkanları düzeyinde istişaresi olmasına karşın; hem mesleki yaşantısında hem de emeklilik sonrası “Siyasi şaibelerden berî, nezih bir simayı ilm-ü irfan” olarak kalır. Yesevi ocağından Anadolu’ya sığıramış, “Kızıl Elma”ya” kanatlanmış bir kıvılcımdır; milliyetperverliği değerleri için ölmek ya da öldürmek değil yaşamak ve yaşatmak bilir. İnsanları severki samimi olunca bu, geri dönüşümü de bereketli olur. Bizler onu arkadaşımız olan oğlu sayesinde tanıdık. Mühterem ve saygın bu hukuk adamının meclisinde bulunmak zamanla bir ayrıcalık halini aldı. Pek çoğunun “Reis Bey” diye işaret bu-



yurduğu bu zata belki de haddimi aşarak “Amca” dedim. O, “Emin amcamızdı” ve mezkûr hitap bizde baba yarısı demektir. Onun içindir ki evlatlarını kardeş damadını enişte bildim. “Mış gibi yaşamayan”, hesabi gösterişçi ahlakçılıktan ve pazarlıkçı dindarlıktan uzak, miktara rıza gösteren hasbi bir mümin; neyse o idi. Akıl ve vahiy süzgecinden geçirirdi söyleneni ve okuduklarını. Her meseleyi “Ağyarını mani efradını cami” olarak eksiksiz kavramaya çalışır; eleştirir amacını sorgular, tefakküh ederdi. Bunun içindir ki kelime-i tevhidi her harfi ve anlamıyla dolu dolu teneffüs etti. Mütegalibeyi ve darbeciye alkışlamadı

hele zalimi hiç sevmedi. Delile hürmet eder, yanlışta asla ısrar etmezdi. Tevhid ve adalet ehli olma vasfına bir de merhamet eklenince... Cihadı Allah için yaşamak bildi, dar da olana el uzattı. İcabet ettiği meclis kısa sürede “Beyan, Burhan, İrfan ve illa da Ahlak” dershanesine dönerdi. Herkes kendini dibacesinde adeta “Edep ya Hu” yazan bu “Mekteb-i Emin’in Talebesi” görürdü. Erbab-ı ilimdi ve böylesini soluksuz dinlerdi. En kötü hatibin dahi sözünü kesmez, çizgi dışına çıkan nezaleti ve ince mizahıyla dengelerdi. Harici bazı sanat, edebiyat ve fikir gruplarının sohbetlerine katıldığını da duyardık. Âlemi inançları zavi-

yesinden seyreyledi, eşyada daima "Esmâ-i Hüsnâ tecellisini" gördü, ama ne olursa olsun "kötü" sanatın, dine sokulmasını tasvip etmedi.

Allah'a dayandı, saye sarıldı hikmete ram oldu ve de başka bir yol bilmedi. Kadim kültür bakiyesi, Muhammed İkbâl ve Mehmet Akif Ersoy'da ete kemiğe bürünen anlayışın temsilcisiydi. Şark ve Batı klasiklerini, derin felsefi metinleri birer birer elden geçirmişti. Kur'an meali ve tefsirini farklı hatta aykırı görülen müfessirlerden okumuştur. Fıkıh ve hadis üzerine yazılmış nice eseri devirdiğinin canlı tanıklarından biriyim. Bazıları ismini telaffuz edemezken tarihin tozlu sahifelerinde kalmış nice âlimi ve fikirlerini araştırıp bağlantılar kurar; "Dini Düşüncede İhya ve İnşa" ya dair, kelami mülahazalarda bulunur; Maturidi ile Eş'ari'yi karşılaştırır, İmam Serahsi'nin Mebsut'uyla İmam Muhammed Şeybanî'ye uzanır, Ebu Hanife'yi yâd eder, El-Muvâfakât sahibi Şatibi'yle Endülüs'ü anar, "El-Hamra" da yanardık! R.Descartes ile bilgiyi tartar, İ.Kant'la eleştirel aklı ve ödev ahlakını masaya yatırır, L. Wittgenstein ile anlamı arar, kötülük havuzunda D. Hume'ye el uzatırdık. Garba yürüdü; lakin şarka sırtını dönmeden. Bırakın bunları, yarım yamalak ilmihal bilgisiyle fakih ve de kerameti kendinden menkul malumatla entelektüel kesilene nispetle, ne denli cahil ve cüretkâr olursa olsun muhatabını ezmeden konuşurdu. Satır satır okuyup bittiğinde son sayfasına tarih düşüp imza attığı kitaplarını muhtelif kütüphanelere ama büyük kısmını Pamukkale Üniversitesine bağışladı. Bildim bileli kanatları fukara ve garabanın üzerinde gezindi. Yüzlerce öğrencinin tahsilini tamamlamasına vesile oldu sağlığı süresince, hem de adını öne çıkarmadan. Hiç kimseyi ötekileştirmedi, şerle mücadele etti, insanı kötüleştirip şeytanlaştırmadı.

Pamukkale Üniversitesi Onkoloji servisindeki odasına girdiğimde sanki karşımda Nuri Hafız vardı. Saçlarıyla aynı boyutta hafif uzamış sakalı, alın çizgisine oturmuş iztirabı; ilaç konulması için bulundurulmuş konsülün üzerinde kitapları, dergileriyle... Hala kulağımda çınlar "Nur-ı Aynim gelmiş" deyişi. -Nişane olarak bu âcize yeter de artar.- En güzel kıvam da yaratılışın yani "Ahsen-i



1974'te Kayseri Merkez Cumhuriyet Savcısı olarak atanır. Nihat, Nuri ve Zekiye adında üç evlat babasıdır artık. Çalıştığı her yerde ciddi ve mütevazı, kıymet şinas oluşuyla unutulmaz anılar bırakır güzel huylu adam. Allah vergisi zekâ, titizliğe varan eksiksiz vazife anlayışı ile desteklenince tabi ki, birilerinin gözünden kaçmaz! 1976'da başkente yani Ankara'ya çağırılır. T.C. Adalet Bakanlığı Kanunlar Planlama Dairesi müşaviri bilhare baş müşaviri olur.

takvim'i" yakalamanın önündeki engelleri kaldıran, insanı gönlünün aydınlığı olarak görmek değil miydi? Evet, gözü ışıyana sabah olmuştu...

Ve otuz Mayıs ikibinonyedinin ilk saatlerinde... Hocalar sülalesinden Nuri Hafız ile Zeynep Hanım'ın oğlu Mehmet Emin Bey buradan Hakka yürüdü. Gök kubbede hoş bir sada bırakarak. Kelime dağarcığı hissiyatı ifadeye yetersiz kaldığı ahvalde sözü, ehline teslim etmek gerekir; "İlahi! Hamdini sözüme sertac ettik, Zikrini kalbime mi'rac ettik, Kitabını kendimize minhac ettik. Biz yoktuk sen var ettin, Varlığından haberdar ettin, Aşkınla gönlümü zü bikarar ettin. İnanetine sığındık, kapına geldik, Hidayetine sığındık lütfuna geldik, Kulluk edemedik afvına geldik. Şaşırtma bizi doğruyu

söylet neşeni duyur, hakikati öğret. Sen duyurmazsan biz duyamayız, sen sevdirmezsen biz sevemeyiz, Sevdik bize hep sevdiklerini, yerdird bize hep yerdiklerini, Yar et bize hep erdirdiklerini. Sevdin habibini, kâinata sevdirdin; Sevdin de hilat-ı risaleti giydirdin. Makam-ı İbrahim'den makam-ı Mahmuda erdirdin. Server-i asfiya kıldın. Hatem-i enbiya kıldın. Muhammed Mustafa kıldın. Salat-ü selam, tahiyat-ü ikram, her türlü ihtiram ona, Onun Al-ü Ashab-u etbainâ ya Rab!"

Ya Rabbi! Senin rıza ve hoşnutluğundan zerre taviz vermeyen bu hikmet ehlinden, razı idik... Amelleri imanına şahit olarak dergâh-ı izzetine gelen, "Emin Kulunun" tanıkları arasına bizi de yaz. Mekânı cennet, makamı ali olsun.

OSMAN ZOLAN

Denizli Büyükşehir Belediye Başkanı

Mehmet Emin Bey; güzide bir hemşehrimiz, ismiyle müsemma bir hukuk adamıydı. Denizli fiziki açıdan aldığı mesafenin yanı sıra kültürel bakımdan gelişmiştir. Belediyemizin organize ettiği kültür, sanat vb. faaliyetlerine gösterilen ilgiye barksanız bunu daha iyi anlarsınız. Son kitap fuarına halkımızın tevccühü pek çoklarını gıpta ettirmiştir. Bu kentli insan kalitesi öyle kolay elde edilmiyor. Aydınların, eğitimcilerin, gönüllü teşekküllerin katkı-

sı ve Üniversite şehri oluşumuzun verdiği özgüvenle, iftihar ettiğimiz bir noktaya geldik. Mütefekkir, münevver ve emin... Meslekte ağabeyim, Denizli Adliyesinin Reis'i yeni cüppe giyme heyecanını taşıyan gençlere hiç çekinmeden rol model olarak önerilen bir hukukçuydu. Denizli'nin kültür kentine, irfan şehrine dönüşmesinin isimsiz kahramanları arasında mümtaz bir yeri vardır. Allah'tan rahmet diliyorum.

ALP ARSLAN

Hâkimler ve Savcılar Kurulu Üyesi

Mehmet Emin Turgut ağabeyi Ankara Hukuk Fakültesine başladığım 1983 yılında aynı sıraları paylaştığımız, oğlu Nuri Turgut vesilesi ile tanıdım. İlk bakışta insana güven veren, nezaketi ve beyefendi çizgisiyle dikkat çeken, ne yavaş ne de yüksek sesle; tane tane, konuşan, muhatabında saygı hissi uyandıran, bilgisine hayran bırakan, birikimli ve ciddi bir hukukçuydu. Türkçeyi mükemmel kullanan, sohbeti çok tatlı ve akıcı; kültürlü bir düşünce adamıydı. Malumunuz ilkler unutulmaz, bana ilk çay ikram eden hâkim olarak da hatırlarım. Aynı zamanlarda Çal ilçesinde görev yapan merhum Vali Ayhan Çevik Bey'de çayını içtiğim ilk kaymakam olarak hafızamda yer etmiştir. Hak ve hukuk anlayışını adliye koridorlarında bırakmayıp hayatına teşmil eden bu ideal hâkimi daima kendime örnek aldım. Tahsil hayatım süresince Denizli'ye her gelişimde ziyaret listemde hep ilk sırada yer aldı. Hiçbir vassıfa bakmadan, karşısındakine insan olduğu için değer veren kâmil bir şahsiyetti. Ankara'da Hâkim Adayı olarak mesleğe ilk adım attığım yıllarda, aynı şekilde yanında staj yapan hâkim ve savcı adaylarının müspet şekilde etkilendiğine tanık oldum. Emeklilik sonrası avukatlık yaptığı dönemde fırsat buldukça bürosunun kapısını çaldım. Dava

Vekilliğini de prensipleri doğrultusunda icra ediyordu. Kendisine müşteri olarak gelenleri dikkatlice dinledikten sonra "Şu şekilde dava açarız, delillerimiz bunlar, sonuçta hâkim karar verecek vs." şeklinde bilgilendiriyordu. Kısa sürede sonuç almayı düşünen taraflarca pek rağbet görmeyecek bir yaklaşımdı bu; ama o yine de doğruluk ve dürüstlükten taviz vermiyordu. Onbeş dakika tasarladığım ziyaretim bazen 3-4 saati bulurdu. Tamamen emekli olunca muhabbetimiz Yeni Camii çıkışındaki karşılaşmalara taşındı.

Merhum ağabeyimizle son beş yıl içerisinde değişik davet ve merasimlerde buluşup hasret giderdik. İki yıl önce torununun Denizli Kültür Sarayında yapılan düğün töreninde, heyecanını paylaştım. 2016 yılının eylül ayında telefonla görüşüp selamlaşmıştık. Vefat ettiği haberini geç almam ve Ankara'daki işlerim nedeni ile cenaze törenine iştirak edemedim. Umarım hatıralarını kaleme almıştır; şayet yazmış ise yayınlanması halinde başta hukuk camiası olmak üzere herkese faydalı olacaktır. Yoğun mesaim dolayısıyla özellikle son dönemde, yeterince istifade edemediğimi düşündüğüm, canım ağabeyimin mekânı cennet olsun. Kendisini rahmetle anıyorum.

BİLAL UÇAR

*T.C. Adalet Bakanlığı;
Bakan Yardımcısı*

Mehmet Emin Turgut ağabeyi ile avukat olarak üç yıl ortak çalıştık. Adliye Teşkilatının değişik kademelerinde Savcılık, Hâkimlik ve Ağır Ceza Mahkemesi Başkanlığı yaparak emekli olmuş, sonrasında da avukatlık yapmaya başlamıştı. Bugün onun arkasından söyleyebileceğim söz gerçek bir mü'min, iyi bir hukukçu, bilge ve her haliyle örnek bir insandı. Tam bir nezaket abidesiydi. Bugün ancak kitaplarda okuduğumuz bir İstanbul Beyefendisi idi. Kendisi ile kısa bir süre de olsa birlikte çalışmak benim için çok büyük şans ve fırsattı. Benim için her haliyle örnek bir insandı. Büroda günlük işlerimizi yaparken bir yandan da sohbet eder ülkenin, Müslümanların meselelerini konuşurduk. Çilekeşti; büyük bir medeniyetin inşasından sonra buhranlar ve krizler içinde savrulan, parçalanmış Müslümanların, ümmetin haline çok üzülürdük. Çıkış yolu için ise, Kur'an ve Sünnetin ışığında akıl ile fikir ile irfan ile yeniden bir sorgulama ve milli değerlerimizle buluşmayı zaruri görürdük. Vaktinin büyük çoğunluğunu okumakla geçirirdi. Dostlarına ve arkadaşlarına okuduklarını, buradan edindiği fikirleri anlatırdı. Avukatlığı bıraktıktan sonra sık sık büroya gelir giderdi. Ben bir şey soracakmış gibi davranır ayağını kesmemesi için bahane bulurdum. Çünkü onun gitmesine alışamamıştım. Sonra ben siyasete girdim ve Türkiye'de farklı bir siyaset tarzı oluşmaya başladı. Siyasi birçok konuyu da kendisi ile istişare ederdim. Mehmet Emin ağabeyden öğrendiklerim siyasi hayatımda da çok şey kazandırdı. Aktif siyasetten sonra çok sık olmasa da görüşürdük. Ama milletvekili olup Ankara'ya gittikten sonra yüz yüze çok görüşemiyorduk. Rahatsızlanınca pek dışarıya çıkmamıştı. Bayramlarda mutlaka çocuklarımla birlikte ziyaret etmeye çalışırdım. O örnek ve güzel insanı çocuklarım da tanıma fırsatı buldu ve gerçekten çok sevdiler. O da bizi kendi aile fertlerinden ayrı tutmaz, severdi. Kendisiyle baba oğul gibiydik. Onunla ilgili anlatılacak çok şey var aslında... Ama o hakikaten iyi ve güzel bir insandı. Güzel yaşadı; Müslüman'ca yaşadı ve arkada hoş bir sada bırakarak gitti. Rabbim rahmetiyle kuşatsın.

PROF. DR. AZMİ ÖZCAN

Sakarya Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih bölümü¹⁴

Babamın kuzeni, halamızın hayat arkadaşı, eniştemin amcası, sevgili kardeşlerimiz Nihat, Nuri ve Zekiye'nin babaları ve daha neler... Kader bizleri birbirimizle öyle örmüş ki nereden baksak yollar bir şekilde onunla kesişiyor. Pek sevgili dayımız, amcamız, babamız, emekli Savcı ağır ceza Reisi Mehmet Emin Turgut. Yalnız bizim ailenin değil; tanıyan herkesin iftiharını, varlıkta uyarısını, darlıkta tesellisi bir "Dürri yekta" gibiydi. Gelişi dünyaya şeref, iz bırakıp gidişi hepimizin hüznü oldu. Herkes gibi dünyaya gelip ancak yaşayışı ile herkesten farklı olabilen ismiyle müsemma nadide bir şahsiyetti Emin dayımız. Hakikaten insanları ona güvenir sözlerinden nasihatlerinden nasiplenirlerdi. Rabbinden emin, kendinden emin, kültür ve medeniyetinden emin ve hayatı paylaştığı insanlar ondan emin. İman ve emin'in aynı kökten geldiğini bize hatırlatırcasına bir mümine yakışacak asalet ve şahsiyet sahibi mümtaz bir insandı. Hâkimlik onun sadece mesleği değildi; her şeyin ve varlığın hikmetini sorgular ona göre hükmederdi. Biz onu hikmet-i hükümetin mücessem hali olarak yâd

ederdik. Geniş bir sülalenin, pek çok muteber sima yetiştirmiş bir çevrenin mektepli ilk mensuplarındandı. Ondaki zarafet ve tevazu mektebi bizim sülaleye sevdirmiş olmalı ki daha sonra pek çoğumuza numune-i imtisal oldu. Bir şekilde onunla yolu kesişenlerde ya da onların hayat anlayışlarında izi mutlaka hissedilirdi. Bitmek tükenmek bilmeyen bir nüfuz ve irade ile gündemi yorumlar o kendine mahsus üslub-ı beyanı ile meclisinde bulunanları tenvir ederdi. Hesabı yoktu kendine ait, derdi dünya da değildi. Benim gibiler için hayıflanacak şekilde seyrekte olsa bir araya geldiğimiz zamanlarda sanki vakit kaybetmemek adına hemen konuya girer uzun uzun din, tarih, medeniyet ve kültür konularını müzakere eder onun irfan ve hikmet ile süzerek bizlerle paylaştığı tahlillerini gıpta ile dinlerdik. Sadece bilgi ve hikmet değil bir üslup ve tavır da sergilerdi bizlere, belki gelecek nesillere aktarmak üzere emanet olarak. Modern hayatın dayatmaları içinde ya düğün ya bayram vesilelerine sıkışan bu anların telaşı içinde halamızın hala kulaklarımızda kalan

'Aman Emin bey çocukları fazla yorma, ziyarete gelmişler" uyarısı mahzun bir tebessüm vesilesi olarak hafızalarımıza kaydedildi. Yorulmak ne demek o kadar keyif alırdık ki biz ayrıldıktan sonra kalan dostlarımızla haftalık sohbetlerinin haberlerini paylaşır, hatıraları yâd ederdik. Şimdi hepsi mazi oldular. Pek çok gidenler oldu şüphesiz; kimilerinin gittiğinden de habersizizdir. Ama Nuri Hafız oğlu Mehmet Emin Turgut, sülalenin hâkim beyi, yaşarken de giderken de varlığa ve mekâna değer ve anlam katan bir ömür sürdü. Hep bir ideali, bir hayali vardı. Bozgunda fetih rüyaları ile yaşayan kuşakların son temsilcilerindendi. Tarihin ve milletin mukadderatının muhasebesi onda asil bir hüznün çehresiyle tecessüm eder, hep bir ölçü, mesuliyet ve adab içinde yaşardı. Tanıyanlar ve bilenler onun için gönüllerinin en huzurlu halleriyle şahadet edip, mümin ve müstakim diyeceklerdir. Bundan daha ihtişamlı bir sefer olur mu ki? Mekânı cennet olsun. Bu dünyadan bir Hâkim Bey geçti...

HASAN KALLİMCİ - Eğitimci, Yazar

Köklü bir ağabey kardeş ilişkimiz vardı. 1970'li yıllarda, henüz 20 yaşında iken yazdığım Düşünme Odası adlı tiyatro eseri, bir yarışmada derece aldıktan sonra bir yayınevi tarafından basılmıştı. Kitabı imzalayıp vermiştim. Okuduğunda o hep yüzünden eksilmeyen tebessümüyle; "Türk filmlerindeki gibi, kahramanların evlenmesiyle sonuçlandırmışsın." demişti. Yıllar sonra yorumuna şu cümleyi de eklemişti: "Gencecik bir yazar, Türk ailesinin, insanının nasıl olması gerektiği gibi önemli bir konuyu işlemiş, diye düşünmüştüm" ... Cuma günleri, sabahın erken saatlerinde ilk defa Mehmet Emin Ağabey ile cumalarımızı tebrik ederdik. "Bu Cuma ilk ben arayacağım!" yarışması içinde olurduk. Onu, beş-on dakika içinde de olsa bir konuda konuşurmaya çalışırdım. Çok okuyan, hem dinî hem dünyevî konularda kendini yetiştirmiş, örnek bir Müslüman Türk idi. Yazıları ve konferansları ile insanımızın faydalanılabileceği bir kişiydi... Fakat mesleğinin ve yaratılışının gereği kenarda kalmayı seçti. Bilgisi, tecrübesi ile birlikte ebedî âleme göçtü. Mekânı Cennet olsun.

DR. ÖMER ŞEMSETTİN ÇETİNER

Koca mektepte başlayan arkadaşlık mezuniyet sonrası dostluğa dönüştü. Yükseköğrenim için İstanbul Üniversitesini tercih etmiş ama o hukukta ben ise tıp fakültesinde karar kılmıştık. Kumkapı Kadırga Yurdundan sonra Veznecilerdeki Site Yurdunda beraber kaldık. Sonra o mesleği gereği Anadolu'yu gezdi ve emeklilik öncesi yollarımız yine Denizli de kesişti. Diğer arkadaşlarımızla beraber haftanın belirli günlerinde toplanır sanat, edebiyat ve güncel meseleler üzerine konuşurduk. Kimler yoktu ki muhabbet halkamızda; Mustafa Demirci -Yk. Müh.- ve Kazım Oktay -Yk. Müh.-, Güngör Soysaç, -Orman Yk. Müh.- Dr. Mesut Yörükoğlu, Abdülgaffar Nematlı, Hilmi Başkaya -Yk. Ziraat Müh.-, Haluk Müftüler -Milletvekili-, Coşkun Önen -Diş Hekimi- ve İbrahim Çengel -Diş Hekimi-, Mahir Müftüler -Avukat-, Prof. Dr. İsmet Gürgey, Prof. Dr. Baki Dereli, Dr. Ahmet Müftüler, Yüksel Kaşıkçı -Yk. Müh. Mimar-, İsmet Bursalı -Avukat- ... Ebediyete intikal edenleri rahmetle anıyorum. Emin Bey'in derin hukuk bilgisi ve dini ilimlere hâkimiyeti herkesin malumuydu. Birbirinden renkli anılarıyla bezeli sohbetini özler zevkle dinlerdik. Aramızda unutulmaz bir yeri olan kadim dostumuzu daima rahmetle anıyoruz.

¹⁴ İSAM Başkanlığı ve Bilecik Üniversitesi Rektörlüğü yapmıştır.

Kûtu'l-Amâre

UNUTULMASIN!



Osmanlı Devleti Almanya ile birlikte hareket etme kararı alır ve 11 Kasım 1914'te savaşa dâhil oluruz. Cihad-ı mukaddesin ilanıyla Kafkas, Irak, Sina-Filistin, Suriye, Çanakkale, Galiçya, Makedonya, Romanya, Yemen ve Hicaz cephelerinde buluruz kendimizi. İngiliz'e karşı durup binlerce esir verdiğimiz Irak-ı Arap bölgesi; jeopolitik ve stratejik bakımdan önemli, Dicle-Fırat havzasında tarihi Mezopotamya'yı yani "Verimli Hilal'i" içine alır ve Basra Körfezine uzanır. En hayati kuşatmadır Kûtu'l-Amâre... 24 Kasım 1914'te Basra'ya giren İngilizler, 03 Haziran 1915 tarihinde Kûtu'l-Amâre'yi, Temmuz ayı sonlarında Nasriye'yi işgal eder. Birliklerimiz Bağdat'ın güneyindeki Selman-ı Pâk mevziine çekilir. İngilizler 21-22 Kasım'da bu noktaya taarruz eder ancak 23 Kasım'da elli birinci tümen buna karşılık verince, 4.000 kişi zayıat vererek geri çekilir ve 03 Aralık sabahı Kûtu'l-Amâre'de soluklanır. General

Townshend burayı muhkem hale getirip savunma niyetindedir. Birliklerimiz takviyenin gelmesiyle 05 Aralık günü harekete geçer, 08 Aralık'ta General Townshend'e, "Direnme, teslim ol" önerisi iletilir. Olumsuz cevap gelmesi üzerine 14 Aralık'ta harekete geçilir ama istenen sonuç elde edilemez lakin nefes almalarına fırsatı verilmez. İngiliz hükümeti mahsur kalan orduyu kurtarmak için Aralık 1915-Nisan 1916 tarihleri arasında pek çok girişimde bulunur hatta deniz ve kara yoluyla yardım göndermek ister ama nafiye. İngiliz Kolordu Komutanı bütün ümidini kaybedince teslim şartlarının müzakeresine başlanır ve General Townshend, 29 Nisan'da, tüm tümeniyle teslim olur. Irak Ordusu Komutanı Halil Paşa zaferden sonra Altıncı Orduya seslenir; "Arslanlar! Bütün Türklere şeref ve şan, İngilizlere kara meydan olan şu kıvgın toprağın güneşli semasında şehitlerimizin ruhları sevinçle gülerken uçarken, ben de hepinizin



1920 yılında Bağdat'a 180 km uzaklıkta Kûtu'l-Amâre'de inşa edilen şehitlikte 7 subay ve 43 er toprak üzere 50 şehidimiz yatar. 7 Bugün Pakistan sınırları içinde.



pak alınlarından öperek cümlelerinizi tebrik ediyorum. Ordum gerek Kut karşısında ve gerekse Kut'u kurtarmaya gelen ordular karşısında 350 subay ve 10.000 erini şehit vermiştir. Fakat buna karşılık bugün Kut'ta 13 general, 481 subay ve 13.300 er teslim alıyorum. Bu teslim aldığımız orduyu kurtarmaya gelen İngiliz kuvvetleri de 30.000 zayıat vererek geri dönmüşlerdir. Şu iki farka bakılınca, cihanı hayretlere düşürecek kadar büyük bir fark görülür. Tarih bu olayı yazmak için kelime bulmakta müşkülata uğrayacaktır. İşte Türk sebatının İngiliz inadını kırdığı birinci zaferi Çanakkale'de, ikinci zaferi burada görüyoruz.”¹⁵ İşte bu mağlubiyeti hazmedemeyen İngilizler tali çatışmalarda ele geçirdiklerini öfkeyle Basra'da oluşturulan kampta toplar. Kûtu'l-Amâre'de esir düşmek ne denli zillet ve zulmetmiş görülür o vakit... Bundan sonrası insanı bırakın hayvana reva görülmeyecek muameledir. Etrafı tellerle çevrili pisliğin içinde yüzen çadırlarda karınca gibi üst üste erattığımız. Dört hafta kadar kalınır ama pek çok kişi hastalanır ağırlaşanlar karantinaya alınır tabi ki akıbetleri meçhuldür. Kalanlar değişik yerlere dağıtılır; Mısır, Burma ve Hin-

Mağlubiyeti
hazmedemeyen
İngilizler tali
çatışmalarda ele
geçirdiklerini öfkeyle
Basra'da oluşturulan
kampta toplar. Kûtu'l-
Amâre'de esir düşmek
ne denli zillet ve
zulmetmiş görülür o
vakit... Bundan sonrası
insanı bırakın hayvana
reva görülmeyecek
muameledir.

distan... Bir grup denizyolu ile Umman'dan Hindistan'ın Kalküta şehrine, oradan vagonlara tıka basa bindirilip Karaçi'ye¹⁶ nakledilir, Bellary ve Sumerpur kamplarına yerleştirilir. Hindi Çini olarak bilinen Burma'ya gönderilenler Karaçi'den nehir yoluyla kampa ulaşır. Burma'da ki Thatmyo ve Meiktila kamplarında hiç alışkın olmadıkları alabildiğine nemli ve yağışlı iklim

beklemektedir. Askerimiz daha ilk haftalarda hastalıktan kırılır. Mısır Bilbeis kampında tutulanlar Bellary'e sevk edilir. Kalanlar ise Seydibeşir, Tel el-Kebir, Kantare, Heliopolis, Kahire, Maadi ve Tura'daki kamplara dağıtılır. Özellikle Seydibeşir, Heliopolis ve Bilbeiste yaşananlar içler acısıdır. 1918'de yakasını kaptıranın kendini kurtaramadığı pek çok habis hastalık sökün eder. Birliklerimizle beraber tutsak edilen hekimlerimiz, iz sürerler ve uygulanan diyeti art niyetli bulup şiddetle eleştirirler ama dinleyen kim... Ölüm nedeni olarak hastalık ya da intihar notu düşülür! 1. Dünya Savaşı sona erer ama çile bitmez, belirsizlik içinde bir süre daha bekletilirler. Nihayet Mısır, Burma ve Hindistan da tutulanlar 1920'de gemilerle getirilir ama nicesi hasretle bekledikleri anı göremeden ruhunu teslim etmiştir. Vatana dönenlerin kimisi geride bıraktıklarını bulamaz, kimi de yaşadığını ispat derdine düşer. Memleket işgal altında, yokluk ve fakirlik desen diz boyu... Meşakkatli ve uzun bir süreç; üstüne bir de reva görülen muamele esaret yıllarıyla sınırlı kalmayan derin izler bırakır, milli hafızada.

¹⁵1920 yılında Bağdat'a 180 km uzaklıkta Kûtu'l-Amâre'de inşa edilen şehitlikte 7 subay ve 43 er olmak üzere 50 şehidimiz yatar.

¹⁶Bugün Pakistan sınırları içinde.



NURİ HAFIZ'IN OĞLU'NA YAZDIĞI ASLI OSMANLICA OLAN MEKTUPLAR

Oğlum Emin ,

Mektubunuzu aldım, münderecatından memnun kaldım. Hayatta insanlar muhtelif devreler geçiriyor ve hayat boyunca yaptığı işlerde ve tuttuğu yollarda isabetli olanlar olduğu gibi, isabetsiz hareketler ile de karşılaşılıyor. Hamdolsun siz lutf-u bari ile talebelik ve askerlik devrelerini atlattığınız ve o merhaleleri kat ederek esas matlup ve arzu edilen vazife-i asliye başına geçmiş bulunuyorsunuz. Kıymetli zamanınızın birkaç dakikasını mürur eden eyyamı hatırlayarak istikbalde takip

edilecek işler hakkında tefekkür ve teemmül ile lazım gelen programı kararlmalı ve o karardan katiyen inhiraf etmemelidir. Demek isteriz ki, birinci karar bütün ahval ve ef'alinizde Allah'ın emirlerini ifa ve razı olacağı yoldan gitmek; ikinci karar, kullar ile olan muamelatta daima dürüstlük cihetini takip etmeli, maiyetinde bulunduğunuz mesai arkadaşlarınıza karşı kemal-i tevazu tatbik etmeniz, beraber hayat geçirmekte olduğunuz büyüklere hürmet ve kardeşlerinizle daima irtibatı temin ve her hususlarını ya-

kından benimseyerek kemal-i taltif ve nezaketle ruhlarını okşayarak hüsn-ü muaşeretini temin etmiş olmanız matlubumuzdur. Babanız, aciz babanız mazhar olduğum Cenab-ı Hakk'ın lütuflarına şükürden aciz olduğumu alenen itiraf mecburiyetindeyim. Bu mektubu dernek günü köyde yazdım, akşam Çavdır'a geliyorum...

Çocukların gözlerinden öperiz.
Haziran 1963 Kozacığında babanız
Hafız (İmza)

Oğlum Emincim

Mektubunuzu aldım. Çok memnun kaldım. Bana göre size yazdığım ve yazacağım mektuplarımı vasiyetname şeklinde muhafaza ederek zaman zaman içindeki mantıki ve gayri mantıki sözleri duyup ve okumakla ayrı bir haz almak lazım gibi geliyor. Sizlerle köyümüz hakkındaki konuşmuş olduğumuz meseleyi aynı biraderlerinize de konuştum. Sizin yazdığınız ve görüşünüz gibi onlar da mütalaa beyan ettiler. Bu cihetten çok memnun olup Cenab-ı Hakka şükürler eyledim. Çünkü benim öteden beri takip ettiğim usul ve yolu sizlere de intikal ettirebilmişim. Hamdolsun şimdilik burada asayiş berdevam, komşularımız te'lif-i beyn ile iyilerdir. Emin; ben askerden geldim; biraderlerim hep vefat etmiş, kimsem olmadığı gibi, fakr-u zaruret fevkalade iken bile tanzim eylediğim hakikat yol ve usulünü büyük Allah'a sığınarak tatbik eyledim demektir. Sizden de evvel ve ahir beklediğim, maneviyatı muhafaza, hak yolundan katiyen inhiraf etmemek, bilumum Müslim'ine mütevazı bulunmak, biraderlerinizle irtibatı kuvvetlendirmek. İşte son zamanımda, sizi böyle görürsem kendimi bahtiyar sayacağım. Valideniz birkaç gün Çavdır'da kalıp, Burdur'a gitmiştir. Bir müddet sonra köye gidecektir. Buralarda şayan-ı zikir bir şey yoktur. İbrahim Dayınıza ayrıca selam ve hane halkına da selam. Ve çocukların gözlerinden öperim. Tahsin amcanıza ve ablanıza selamımızı tebliğ... Ve bazen onlara gelerek ahvalleri hakkında müdavele-i efkâr ediver.

Bu mektubu geçen hafta yazmış idim, unutmuşum. Cevap göndermeniz matluptur.

اقسام امیه

مکتوبی از امیر محمد چندی که در مورد فاکتور حیاتیه اناسر مختلف دوره ۱
 یکپاره و حیاتی بود و باینجه ایستاده و طوئینی بولارده اصابت اولان اولان
 ایضا ایضا...
 و عتبات دور...
 و از روی...
 و قلم...
 نقد و...
 دید...
 و...
 صحت...
 آنجا...
 و...
 هر...
 حساب...
 نوشت...

اقسام امیه

مکتوبی از امیر محمد چندی که در مورد فاکتور حیاتیه اناسر مختلف دوره ۱
 یکپاره و حیاتی بود و باینجه ایستاده و طوئینی بولارده اصابت اولان اولان
 ایضا ایضا...
 و عتبات دور...
 و از روی...
 و قلم...
 نقد و...
 دید...
 و...
 صحت...
 آنجا...
 و...
 هر...
 حساب...
 نوشت...

Emir Tahsin amcama Soyle 500 lira uardic
 haftaya uzerinde bulunsun sauneli edacipin
 verilecegi yer cumhuriyet Selam

اوقاف امیر حکیم

مکتوبی از امیر محمد چندی که در مورد فاکتور حیاتیه اناسر مختلف دوره ۱
 یکپاره و حیاتی بود و باینجه ایستاده و طوئینی بولارده اصابت اولان اولان
 ایضا ایضا...
 و عتبات دور...
 و از روی...
 و قلم...
 نقد و...
 دید...
 و...
 صحت...
 آنجا...
 و...
 هر...
 حساب...
 نوشت...

اقسام امیه

مکتوبی از امیر محمد چندی که در مورد فاکتور حیاتیه اناسر مختلف دوره ۱
 یکپاره و حیاتی بود و باینجه ایستاده و طوئینی بولارده اصابت اولان اولان
 ایضا ایضا...
 و عتبات دور...
 و از روی...
 و قلم...
 نقد و...
 دید...
 و...
 صحت...
 آنجا...
 و...
 هر...
 حساب...
 نوشت...

“KÖR KUYULAR”

Bir İş Adamının Anıları

Sema YILMAZTÜRK

Arif Altuntaş, 1944 yılında Denizli'nin Çivril ilçesine bağlı bir dağ köyü olan İmrallı Köyü'nde doğmuştur. Ailesinin içinde bulunduğu ekonomik koşulların yetersizliği yüzünden, tüm eğitim hayatı boyunca hem okumak hem de çalışmak durumunda kalmıştır.

Bu zor ve olumsuz koşullara rağmen öğrenim hayatını başarıyla sürdürmüştür; Devlet Demir Yolları Meslek Okulu'nu ve sonrasında Eskişehir İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi'ni başarıyla bitirmiştir.

İlkokul yıllarında pamuk tarlalarında tarım işçiliği ile başladığı iş hayatına; Afyon Otomatik Santral Şefliği, Kastamonu Ticaret Lisesi ve Denizli Ticaret Lisesi öğretmenliği ile devlet memuru olarak devam etmiştir.

1972 yılında memuriyetten ayrılarak, Bayramyeri'nde küçük bir dükânda baharat alım satımı ile ticari hayata atılmıştır. Altuntaş Baharat, Denizli'nin ilk ihracatçı firması unvanını almakla kalmamış; 1980'li yılların başından itibaren uzun yıllar, ihracat ve vergide Denizli'de her yıl ödül alan örnek bir firma olmuştur.

1990'lı yılların ortalarından itibaren, o yıllarda adı pek de bilinmeyen bir başka sektöre yelken açmış; Denizli'nin Sağlık Bakanlığı'ndan ruhsatlı ilk kaplıca-kür otelini kurmuştur.

Kitap Tanıtımı

2016 yılında Denizli'de basılan, 978-605-86358-8-3 ISBN ile Nokta Yayınevi'nden çıkan ve 116 sayfadan oluşan “Kör Kuyular” isimli kitap, Sayın Arif Altuntaş'ı kendi kaleminden ifadelerle tanıma imkânı sunuyor okuyucuya. Kitapta, Sayın Altuntaş'ın açık sözlü, samimi ve yer yer de esprili anlatımıyla karşılaşıyoruz.

Yazar, yoksulluk içerisinde geçen eğitim hayatının zorluklarını anlatıyor, kendi aralarında “Oxford” olarak tabir ettikleri Ankara'daki DDY Yatılı Meslek Okulu'nu kazanmasıyla hayallerinin ve hayatının değişmesinden bahsediyor. Hayat felsefesinin “Mutsuz anlarda bile benden daha kötülerini düşünüp teselli bulmak” olduğunu ifade ediyor.

Kitabın ön kapağında yer alan horoz, hem Denizli'nin simgesi hem de yazar Arif Altuntaş'ın lakabıdır. Arif Bey annesine ithaf ettiği kitabın önsözünde yazma nedenini, “Düşlerim, gerçeklerim; sevinçlerim, hüznülerim... Renkli bir hayat geçirdim. Geride bıraktığım 72 yılın anılarını sizlerle paylaşmak istedim.” sözleri ile dile getiriyor. Arka kapağında ise kitapla ilgili “Türkiye'nin sanayileşme ve şehirleşme yıllarında, yenilmez bir mücadele azmiyle birçok ilke imza atmış bir iş adamının hikâyesidir Arif Altuntaş'ın hikâyesi... Çaresizlikler içinde bireysel mücadele gücü ve azmiyle ‘iş adamı’ olma çabasının hikâyesi...” ifadelerine yer veriliyor.

Yazar kitaba, doğduğu köy olan İmrallı Köyü'nün hem coğrafi açıdan hem de yaşam tarzı açısından anlatımıyla başlıyor. Çocukluğunu, ailesini ve okulunu anlatırken “Bütün köydeki çocukların ideali öğret-

menlikti. Çünkü öğretmenlik köylünün saygı duyduğu bir meslekti. Sırtını devlete dayamış, geleceği garantili bir devlet memurluğu! Ama işinin çok zor olduğunu sonradan idrak ediyoruz. Bir defa 60-70 öğrenciye hem de beş sınıftan öğrenciye 50 m² lik bir sınıfta ders vermek maharet ve sabır isteyen bir işti. Düşünün, bir sınıf için işlenen bir dersi tüm sınıflar dinlemek zorundaydı. Sağ olsun öğretmenimiz, o şartlarda dahi bizi çok güzel bilgilerle donatmış; vatan, Atatürk ve cumhuriyet sevgisini hücrelerimize kadar nakış gibi işlemişti.” diyor.

Yazar, yoksulluk içerisinde geçen eğitim hayatının zorluklarını anlatıyor, kendi aralarında “Oxford” olarak tabir ettikleri Ankara'daki DDY Yatılı Meslek Okulu'nu kazanmasıyla hayallerinin ve hayatının değişmesinden bahsediyor. Hayat felsefesinin “Mutsuz anlarda bile benden daha kötülerini düşünüp teselli bulmak” olduğunu ifade ediyor.

Yazar, Afyon Garı'nda Otomatik Santral Şefi olarak görev yaptığı dönemde, memur maaşı ile geçinmenin zor olduğu ve yüksek tahsil yapmanın gerekliliği gibi birçok gerçeği öğrendiğini belirtiyor. Öğrencilik yıllarına dönme kararı vermekte nasıl zorlandığını ve sonrasında nasıl azmettiğini şöyle anlatıyor: “O miskin kahve hayatından kurtulmak mümkün değildi. Altı ay kendimle böyle mücadele ettikten sonra nihayet karar verdim; lise fark derslerini verip yüksek tahsil yapacağım. Bu kararımı tatbik ederken orta ikideki bütünleme sınavlarında kullandığım taktiği tekrar işleme koydum. Yani ayları günlere, günleri saatlere bölerek ders çalışma programı yaptım. Azimle çalışmaya koyuldum. Aynı program beni bir kez daha başarıya götürdü. On dört dersin on ikisini bir çırpıda verirken sadece okulda görmediğimiz felsefe ve kimya derslerinden başarılı ola-

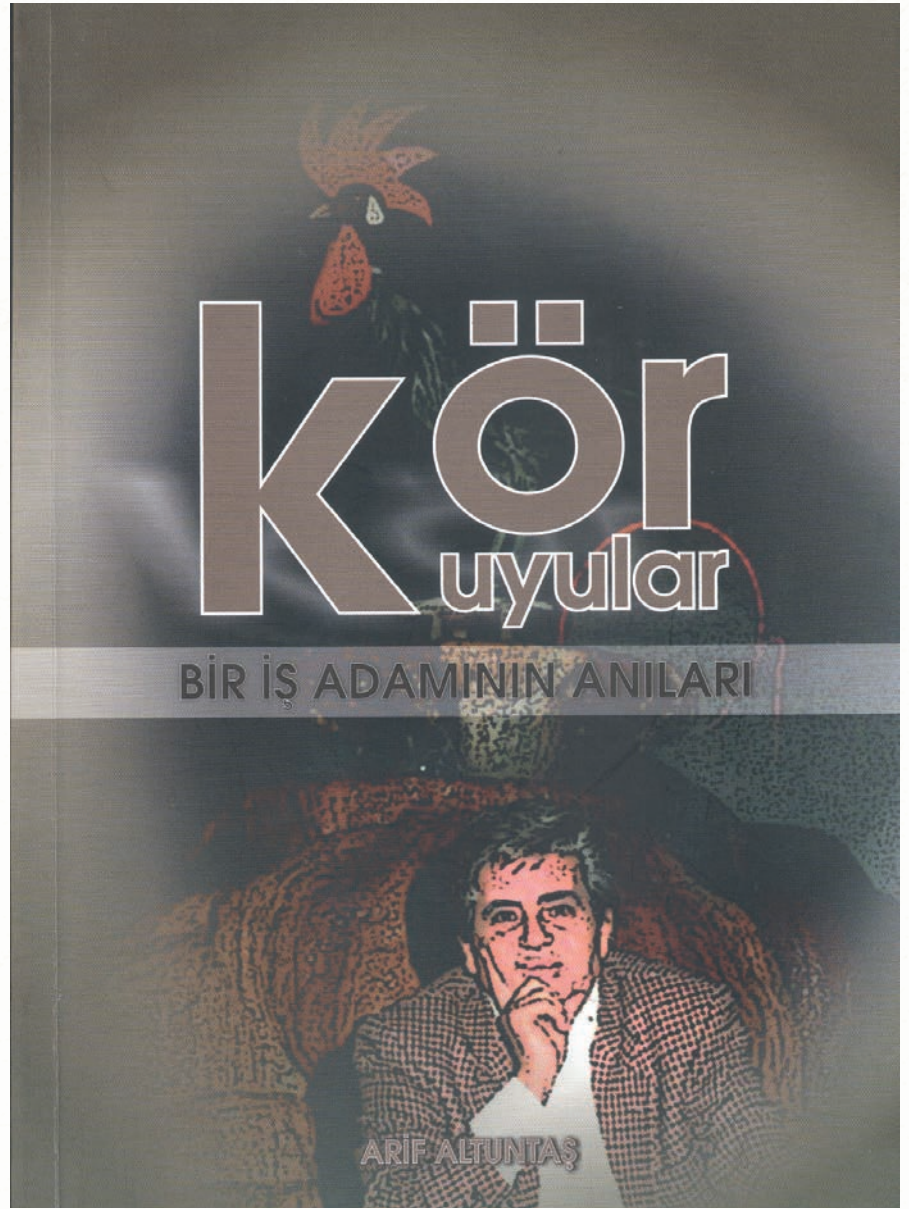
madım.” Yazar azimle çalışmasının sonucunu almış, Eskişehir İktisadi ve Ticari İlimler Akademi imtihanını kazanarak, üniversiteli olmuştu. Yazar, iyi dereceyle bitirdiği akademinin ardından memuriyet hayatıyla tanıştığından, ancak memuriyet hayatının kendisini tatmin etmediğinden bahseder. Tek hayalinin ticarete atılmak olduğunu belirten yazar, hedefine ulaşmak için önce Ticaret Lisesi öğretmenliği yaptığı döneme ait anılarını okuyucu ile paylaşıyor.

Yazar, öğretmenlik mesleğini bırakarak askerliğe devam ettiği sırada evliliğe attığı adımı ve kurada memleketi Denizli’yi çekmesinden duyduğu memnuniyeti dile getiriyor. Okuyucuyla paylaştığı askerlik anılarından birisi ise şöyledir. “İlk işim ordonat bölümünde, 3. kadememin temeli atılmış olan depo inşaatıydı. Denizlili olduğum için ilgili taş ve kum ocaklarıyla bağlantı kurdum. Konvoy halinde cemsellerle malzeme taşıyarak kısa zamanda inşaatı bitirdik. Beni çok seven tümen komutanı beni yanına çağırıp motive ederek askerliğim bitmeden 2. kademeye de bir depo yapmamı emretti. Başlamıştım ama terhis olduğumda inşaat devam ediyordu. Kırk yıl sonra gittiğimde, yaptığım binaların bir sürü depreme rağmen ayakta kaldığını görerek mutlu olmuştum.”

Kitapta, öğretmenlikten ayrılıp ticarete atılma dönemi şöyle anlatılıyor. “Neticede 1972 Şubatında öğretmenlikten ayrılma dilekçemi sundum. Müdür Nihat Yeşilkaya dilekçeyi tutmuş, bir türlü işleme koymuyordu. Tekrar gittiğimde, “Arif yeni açılacak şubeye müdür teklif edecektim seni, istikbalin parlak.” dedi. Teşekkür ettim “Ayrılmak zorundayım. Bu yoldan dönemem artık.” dedim ve on yıllık memuriyet hayatımı sonlandırdım.

Yazar, kardeşleriyle birlikte toptan ve perakende baharat alım-satım işine başladıklarını ve Denizli’nin ilk ihracatçısı unvanını alışlarını “Derken ilk ihracat Kıbrıs’a. Dene me gibi oldu bu iş. Ama Denizli’nin ‘ilk ihracatçısı’ unvanını aldırıldı bize. İkinci ihracatımız Tunus’aydı.” cümleleri ile dile getiriyor.

1980’li yılların başlarına kadar sadece dört kardeşin işbölümüyle de-



vam eden iş hayatının, sonrasında 15-20 kişilik kadro ile devam ettiği anlatılıyor ve bu yılları kabuktan çıkma yılları olarak tanımlanıyor, fabrikalaşmanın zorlukları ve Çernobil Faciası sonucu yaşanan güçlükler dile getiriliyor. İlk kurulan fabrika olması sebebiyle ortaya çıkan problemlerin yaratıcı fikirlerle nasıl üstesinden gelindiği, ihracat rakamlarındaki patlama anlatılıyor. Bu durum, “Hem para kazanıyoruz hem de ülkenin milli gelirine bu şekilde katkıda bulunmanın zevkini yaşıyorduk. Bir de bunun dağ köylerine gittiğini düşündükçe sevincimiz katlanıyordu.” sözleri ile anlatılıyor.

Gelecek hesapları ve ailenin genişlemesi nedenleriyle verilen stratejik kararlar, turizm sektörüne atılma hikâyesini ise kitabın “Yeni Arayışlar” başlığı altında açıklıyor.

Tamamen bir tesadüfle termal turizme yönelen ilgi, ağabeyin vefatıyla ailede yaşanan büyük acı, 27 yıl emek verilen baharatçılık işinden ayrılış kitabın bu bölümde değinilen konulardan bazıları.

Yazar, “Zor Yıllar” başlığı altında otel işletmeciliği sırasında yaşadığı güçlükleri, dünyada ve ülkede yaşanan ekonomik krizlerin etkilerini anlatıyor. “İşte anlattık hayat hikâyemizi, elbette var yazamadıklarımız. Takdir edersiniz ki bu bir hatıralar manzumesidir, itiraflar değildir. Herkesin hayatı önemlidir, hatta kendince romandır. Herkes ya yazmak ister yazamaz; yahut da yazmaz. Bizim içimizden geldi, yazdık yaşadıklarımızı özetle. Sessizlik genç nesillere; belki kıssadan hisse bir şeyler çıkarırlar ümidiyle.” sözleri ile kitabına son veriyor.

DENİZLİ'NİN ŞEHİTLERİ

Prof. Dr. İsmet GÜRGEY



Sözcük olarak 'şehit' Arapça 'şehadet'ten türetilmiştir. Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük'lerine (1969, 1974 baskılarına) göre, "yüksek bir ülkü uğrunda ölen kimse", Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisine (1986) göre "Dinsel inançları ya da kendini adadığı bir dava uğruna savaşırken ölen kimse", Hayat Büyük Türk Sözlüğü'ne göre "Din uğrunda canını feda eden, savaşta ölen Müslüman (Müslüman olmayanlar için kullanılması kesin şekilde yanlış) diye tanımlanmıştır. Bir de İslam Hukuku'nda 'şehid-i hükmi' kavramı var ki, "Boğularak, yanarak, deprem, salgın hastalıklar vb. nedenlerle ölen biri" olarak Larousse'da açıklanmıştır. Der Sprach-Brockhaus (1965) ile Grolier Webster International Dictionary (1971), şehit anlamındaki 'Martyr' sözcüğünün Yunanca kökenli olduğunu belirtip benzer tanımlamalar yapmaktadır.



Çanakkale Savaşı



İstiklal Harbi

Kur'an'da, şehitlere "öldü" denilmesi bile yakışsız bulunur ve onların Tanrı katında diri oldukları belirtilir¹; peygamberle birlikte cennette onurlandırılacakları bildirilir. Şehitler Tanrı katındaki bu üstünlüklerinden ötürü, yıkanmadan ve savaşta giysileriyle gömülürler. 'Şehid-i hükmi'ler ise, yalnız ahiret hükümleri bakımından şehit sayıldıklarından cenazeleri yıkanır ve kefenle toprağa verilir.

Hıristiyanlıkta şehit kavramı, savaşta ölenlerin aksine genellikle inancı nedeniyle zulüm gören ölen din büyüklerini tanımlamakta kullanılmıştır. Hıristiyan Şehitlerinin büyük bölümü, hıristiyanlığın yayılmaya başladığı dönemlerde öldürülen erken dönem hıristiyanlarıdır. Bunlardan birçoğuna 'azizlik', 'azizlik' mertebeleri tanınmıştır.

Dinsel, siyasal, ideolojik, vb. görüşleri ya da eylemleri nedeniyle öldürülmüş kişiler de yakınları,

dava, meslek arkadaşları tarafından "şehit" olarak nitelendirilmektedir: Basın Şehitleri, Görev Şehitleri vb...

Askeri kaynaklarda, sadece cep hede ölenler şehit kabul edilmektedir.

Denizli İsminin Tarihine Birkaç Not

Denizli, İnançoğulları'ndan bu yana İslamlığı seçmiş kitlenin yaşadığı bir belde, bir sancak, bir vilayet, bir şehir. Türklerin bu yörede ilk görünmelerinin Malazgirt Savaşı'ndan sonra olduğu kabul edilmektedir. Selçuklu kayıtları ve Denizli Mahkemesi Seciye Sicillerinde yöreye "Ladik" adı verilmektedir. İbni Batuta Seyahatnamesi ile Mesalikulül'eb-sar'da "Tunguzlu" diye anılmaktadır. Şerafettin Aliyyül Yedi, Zaferna-me-i Timur Gürگان (yazılışı:1421-25) adlı yapıtında, "Tenguzlu" ile "Tonguzlu" diye iki ad vermektedir. Çağatay Lehçesi'nde "tensiz", deniz

demektir. Sözcüğün değişimi-gelişimi Denizli'yi getirmiş. O yıllardan beri Ladik olarak, Tenguzlu olarak, Denizli olarak asker yetiştirmiş, şehit vermiştir demek bir abartı değildir.

Şehitlerle İlgili Kaynaklar

Şehitler hakkında bilgi edinmek, şehit araştırması yapmak için başvurulabilecek resmi ve sivil toplum kuruluşları vardır:

Milli Savunma Bakanlığı, Arşiv Müdürlüğüne yürütülen "Şehit Tespit Projesi" sona erdirilmiş olup derlenen veriler 5 ciltte "Şehitlerimiz Kitabı" adı altında yayımlanmıştır. Burada, 1853 Kırım, 1877-78 Osmanlı-Rus, 1897 Osmanlı-Yunan, 1911 Trablusgarp, 1912-13 Balkan, 1914-18 I.Dünya Savaşı, 1919-22 Kurtuluş Savaşı, 1950-53 Kore Savaşı, 1974 Kıbrıs Barış Hareketi'nde şehit düşenlerin kimlik bilgileri verilmektedir. Her ilin "Vefayata Mahsus Vukuat Defteri"nde kişinin ölüm nedenini açıklayan bir köşesi

¹Bakara Suresi - 154. ayet, Âli İmran Suresi - 170. ayet

de vardır. Bu şekilde şehitler araştırılabilmektedir. Kimi illerin şehit ve gazi dernekleri, örneğin "Sakarya Şehit ve Gazileri Derneği", Türkiye Muharip Gaziler Derneği vb., Mehmetçik Vakfı araştırmaları da bu konuda başvurulabilecek kaynaklar olarak görülmektedir. Yurt dışında yapılmış resmi, özel inceleme, araştırma ve tezler var. Şehit kavramının insanda oluşturduğu duygu, acı, düşünce derinliğini tanımlamak zor. Buna karşın, bir İngiliz generali "Çanakkale'nin İngilizler açısından en büyük kazancı, Türk ulusunun okumuş, aydın kesiminin şehit edilmesi, gençliğinin ve geleceğinin elinden alınmasıdır" demiştir. Gerçekten savaşın en kritik zamanında İstanbul Üniversitesi'nin, en büyüklerinin 20 yaşında olduğu tıp öğrencileri gönüllü olarak asker olmuşlar, şehit düşmüşlerdi.

Şehitlerin Şehirlere Göre Dağılımı Genel:

Sakarya Şehit ve Gazileri Derneği Başkanı Erdoğan Erdoğan'ın yaptığı araştırmaya göre, 1869 yılından başlayarak Kıbrıs Barış Harekatı'nı da içine alan savaşlarda şehit düşenlerin illere göre dağılımı şöyledir:

1. Bursa: 5072, 2. Kastamonu: 4916, 3. Konya: 4639, 4. Ankara: 4168, 5:

Balıkesir: 3964, 6. Denizli: 3383, 7. İstanbul: 3174, 8. İzmir: 2769. (Doğum yeri belli olmayan 2277 şehit sıralamada yer almamış.)

Çanakkale Şehitleri:

Genel:

Çanakkale deniz ve kara savaşlarında Osmanlı kaynaklarına göre: 56643 şehit, 97007 sakat, 11178 kaybolan. Çanakkale Boğaz Komutanlığı'na göre: 587 si subay olmak üzere 57000 şehit. Şehirlere göre dağılım:

1. Bursa: 3737, 2. Balıkesir: 2779, 3. Konya: 2683, 4. Kastamonu: 2425, 5. Denizli: 2195, İstanbul: 1648. En çok şehit veren köy, Kastamonu'nun "Güzlük Köyü". Ünlü "Çanakkale içinde vurdular beni..." türküsünün Kastamonu'dan çıktığı var sayılmaktadır.

Çanakkale Şehitlerinin bölgelere göre dağılımı ise: Karadeniz: 11754 (%34), İç Anadolu: 8827 (%25), Ege: 5307 (%15), Marmara: 2488 (%7), Akdeniz: 4210 (%12), Doğu Anadolu: 1609 (%5), Güneydoğu Anadolu: 685 (%2). Toplam: 48148.

İbrahim G. Yumuşak'a göre, Çanakkale Deniz ve Kara Savaşlarındaki Denizli'li şehit sayısı: 2258. Bu şehitlerin içinde 279 Mehmet, 203 Ali, 132 Hüseyin vardır. Denizlili şehitlerin

%26'sı 16-25, %35'i 26-30, %27'si 31-35, yaş arasında, % 12'si 36 yaş üzerindedir. Genç ve okul çağındaki nüfusun askere alınması için kanun çıkarılması Liselerde öğrenci sayısını azaltmış, eğitime ara verilmesine neden olmuş.

İstiklal Savaşı şehitleri:

Toplam: 34885

İllere göre şehit dağılımı: 1. Ankara: 2095, 2. Konya: 1810, 3. Antalya: 1651, 4. Çorum: 1516, 5. Muğla: 1444, 6. Denizli: 1117,

İstiklal Savaşı Şehitlerinin bölgelere göre dağılımı: Karadeniz: 11759 (34), İç Anadolu: 8827 (%25), Ege: 5307 (%15), Akdeniz: 4210 (%12), Marmara: 2488 (%7), Doğu Anadolu: 1609 (%5), Güneydoğu: 685 (%2)

Özdemir İnce Genelkurmay Başkanlığı'nın gayrinizami grupların kayıpları dışında, düzenli ordunun verdiği şehitlerin şehirlere göre dağılımını şöyle belirtti: 1. Ankara: 913, 2. Konya: 780, 3. Konya: 780, 4. Denizli: 541, 5. Gaziantep: 412, 6. Samsun: 405,...

Bu veriler İstiklal Savaşında gayrinizami grupların verdikleri şehitlerin düzenli ordu şehitleri kadar



Denizli'nin Şehitleri ile ilgili verilen bu bilgiler üzerine çok yorum yapılabilir, dersler çıkartılabilir. Ancak biz bunu yapmayacağız, okuyucuya bırakacağız. Yalnız, eşsiz, ölümsüz Mustafa Kemal Atatürk'ün Çanakkale Savaşlarında ölen ANZAK askerler için söyledikleri ile yetineceğiz.

ne denli büyük olduğunu ortaya koymaktadır. Bu da İstiklal Harbinde Türk milletinin canı pahasına destek verdiğinin somut bir kanıtıdır. Kore Savaşlarında (1950-53) şehit düşen Türk askerleri sayısı 721-741, kayıp 174. Kunuri savaşlarındaki şehit sayısı bir kaynağa göre 721.

Kıbrıs Barış Harekatında 484-486 şehit, 747 yaralı.

Gerek Kore Savaşları gerek Kıbrıs Barış Harekatında şehit düşen askerlerin illere göre dağılımı üzerine bilgilere ulaşamadı. Teröre karşı 15 Ağustos 1984 de başlatılan uğraşta, 31 yılda şehit düşen Mehmetçik sa-

yısı 16558'i, yaralı sayısı 9621'i bulmuş durumda. Mehmetçik Vakfı verilerine göre, şehit ve yaralıların şehirlere göre dağılımı:

1.Konya:551; 301, 2.Sivas: 488; 236, 3.Erzurum: 443; 251, 4.Samsun: 433; 272, 5. Ankara: 423; 250, 6.İzmir:408;208,..7.Denizli:240;132,.. 8.Hakkari: 40; 35...

Kısa Sonuç

Denizli'nin Şehitleri ile ilgili verilen bu bilgiler üzerine çok yorum yapılabilir, dersler çıkartılabilir. Ancak biz bunu yapmayacağız, okuyucuya bırakacağız. Yalnız, eşsiz, ölümsüz Mustafa Kemal

Atatürk'ün Çanakkale Savaşlarında ölen ANZAK askerler için söyledikleri ile yetineceğiz: "Bu memleketin topraklarında kanlarını döken kahramanlar! Burada, dost bir vatanın toprağında. Huzur ve sükun içinde uyuyunuz. Sizler, Mehmetçiklerle yan yana koyun koyunasınız. Uzak diyarlardan evlatlarını harbe gönderen analar! Gözyaşlarınızı dindiriniz. Evlatlarınız bizim bağrımızdadır. Huzur içindedirler ve rahat uyuyacaklardır. Onlar da bu topraklarda canlarını verdikten sonra, artık bizim evlatlarımız olmuşlardır."



KAYNAKÇA

Çanakkale'nin Rehberi. İl Özel İdaresi. Kent Rehberi ve Haber Portalı. İbrahim G. Yumuşak. Zaman, 17 Mart 2007. Alan Moorehead. Gelibolu, Doğan Kitap 2000. Özdemir İnce. Hürriyet, 28.08.2009. Erdoğan Erdoğan. Sakarya Şehit ve Gazileri Derneği. Com.; Sabah. 18.03 2015

Bir fotoğrafın düşündürdükleri:

ŞEHR-İ DENİZLİ



Bu fotoğraf, ünlü müzisyen Münir Nurettin Selçuk'un "Sana dün bir tepeden baktım aziz İstanbul" şarkısını hatırlatır: "Görmedim gezmediğim sevmediğim hiç bir yer, Ömrüm oldukça gönül tahtıma keyfince kurul, Sade bir semtini sevmek bile bir ömre değer, Sade bir semtini sevmek bile bir ömre değer."

Cengiz Akhisar bu fotoğraf için 1979'da Belediye binasının taraçasına çıktı ve oradaki açıyla tarihlendirdi bu görüntüyü. Atatürk Caddesi, İstiklal ve Lise caddesi. O sıra en tepe noktalarından biriydi, belediye binası. Ve buradan Denizli'ye seyre dalmak, ne keyifliydi.





Delikliçnar Meydanı - 2017 (Cengiz Akhisar arşivinden)



Delikliçnar Meydanı -1979 (Cengiz Akhisar arşivinden)

ÖĞRETMENİM HÜSEYİN BEŞER

Hasan KALLİMCİ



*Hüseyin Beşer büyüğüm, Bekillili hemşerimizdir.
Nazilli Öğretmen Okulu'nda yatılı okuduğum
1964-1965 / 1965-1966 ve 1966-1967 ders yıllarında, meslek
dersi öğretmenim olarak biz öğrencilerine, öğretmenliğin
nasıl yapılması gerektiğini öğretti. Üzerimizde titizlenerek
dururdu. Yirmi altı yıl süren öğretmenlik hayatımda, verdiği
eğitimin faydalarını hep gördüm.*



*At yarışı yapılan alandıyız: (Soldan sağa) Hasan Kallıncı, Şükrü Dönmez,
Hüseyin BEŞER öğretmenimiz, Hüseyin Çorbacıoğlu ve Hamdi Unlü*

Öğretmen Okulundan mezun olduktan sonra büyük ihtimalle birleştirilmiş beş sınıflı köy ilkokullarına atanacaktık. Son sınıf öğrencilerini gruplara ayırdı. Her grup altışar kişiden oluşuyordu. Her grubun bir adı vardı. 1966 yaz mevsiminde, şairliği ve tiyatro eseri yazarlığı ile öne çıkan arkadaşımız Saffet Gerçek, köyünde, avlanmaya çıktığında kaza kurşunu ile can vermişti. Arkadaşımızın adını, grubumuza ad olarak verdik: Saffet Gerçek Staj Grubu. Nohut, fasulye, makarna, zeytin, peynir, çay, tüp, ocak, ranzalar, yataklar, battaniyeler, kap kacak... Bir araca yüklenerek Nazilli'nin Durasıllı köyüne taşındı. Tam bir buçuk ay köy hayatını yaşadık. Tek öğretmenli, birleştirilmiş beş sınıf eğitim öğretim yapılan bir okulda öğretmenlik yapmaya, köy hayatı yaşamaya alıştıranak diploma verdiler.

Yine, "Uygulama" adı altında Nazilli'nin okulumuza yakınlarındaki ilkokullarında dersler verdirdi. Ders verecek öğretmen adayından, ayrıntısı bol plan isterdi. Mutlaka bol sayıda araçla derslere katılmamızı ve ders saatini planlı kullanmamızı tembihlerdi. Bir kişi ders verirken, o derslikte sekiz on arkadaş ellerimizde not defterleri, ders dinlerdik. Ders verenin başarılı olduğu yönleri, eksiklerini not ederdik. Hüseyin Beşer öğretmenim, dersin bir yerinde, dersliğe bir müfettiş gibi girer, beş dakika kadar dinlerdi. Dersliğe girince "Hoş geldiniz" diyerek dersin adını, işlenen konuyu söyledikten sonra ders vermeye devam ederdik. Okula döndüğümüzde; "Çıkarın bakalım not defterlerinizi!" derdi. Herkese yazdıklarını okutur, iyi eleştiri yapanlara beğendiğini ifade eder, dersi dinlemeyip öylesine notlar yazmış olanlara da gereken karşılığı verir, beğenmediğini ifade ederdi. Biz öğretmen adaylarını; aracı gereci, süresi, metodu belirlenmiş dersler yapabilecek seviyeye getirmek için uğraşırdı. Aynı zamanda meslek hayatımızda yaşayacağımız teftişlere de hazırlamış olurdu.

Öğretmen olarak, bulunduğumuz ortamda saygınlığımızı hiçbir zaman yitirmememiz gerektiğini ifade eden bir sözü hâlâ kulaklarımda çınlar:

"Siz, bir köyde öğretmensiniz... Kahvede oturuyorsunuz. Köylünün biri yanınızdan geçerken, omzunuza el atarak; 'Ne haber hoca?' der ise sizin o köydeki itibarınız bitmiş demektir. Derhal başka bir yere tayin isteyin..."

"Siz, bir köyde öğretmensiniz... Kahvede oturuyorsunuz. Köylünün biri yanınızdan geçerken, omzunuza el atarak; 'Ne haber hoca?' der ise sizin o köydeki itibarınız bitmiş demektir. Derhal başka bir yere tayin isteyin..."

1967-1968 ders yılında, mesleğimin ilk yılını, Sarayköy ilçesine bağlı Aşağı Tırkaz köyünde yaşıyordum. Köyün Yukarı Mahallesinde de aynı okuldan aynı ders yılı mezun olduğumuz arkadaşım Hüseyin Çorbacıoğlu öğretmenlik yapıyordu. Nazilli Öğretmen Okulu'nun hemen yanından geçen bir kanalın yanındaki toprak yolda at yarışı yapıla-

caktı. Orada Tırkaz köyünden de Demirkır adlı at da yarışacaktı. Atın sahibi ve birkaç köylü ile birlikte Nazilli'ye gittik. Yarış başlamadan önce okula giderek Hüseyin Beşer öğretmenimizi bulduk. O gün yarışı, ikisi köy öğretmeni, ikisi Eğitim Enstitüsü birinci sınıfa kaydolmuş dört öğrencisi ile birlikte seyretti. Köylülerle olan diyalogumuzu gördükçe memnun oluyor, yüzünden tebessüm hiç eksik olmuyordu.

Okuldaki son ders yılında, elimize kendi eseri iki kitabı tutuşturdu: Çocuklara Resimli Bilmeceler ve Çocuklara Resimli Tekerlemeler. Hâlâ kitaplığımda sakladığım bu iki kitabın içindeki derleme ürünleri, öğretmen olan eşimle birlikte yıllarca araç olarak kullandık. Bu iki kitap, eli kalem tutan bir öğretmen olarak bende, zaman içinde, çocuklar için kitaplar yazma isteği uyardı. Telif tekerlemeler, sayışmacalar, bilmeceler, masallar, hikâyeler üretmek çocuklarımıza ve araç olarak kullanmaları için öğretmenlerimize ve öğrencilerimize sundum.

Yıllar su gibi akıp geçti. Nazilli Öğretmen Okulu mezunlarının her yıl buluşmayı gelenek haline getirdiği toplantılardan Kuşadası'ndakine katılmıştım. Buluşmamıza Hüseyin Beşer öğretmenimiz de davet edilmişti. Elini öptüm, sohbet

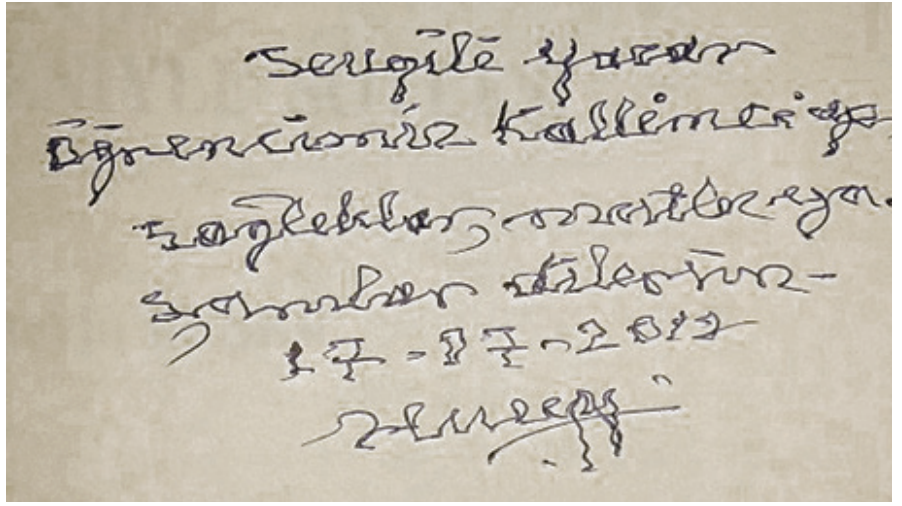


ettik. Ne yaptığımı sordu. Yazdığım kitaplardan bahsettim. Kısa bir duraklamadan sonra; "Okulda nasıl başlarsa öyle gidiyor demek ki..." dedi. Onlarca yıl geriye giderek, öğrencisi Hasan Kallıncı'yi düşünmüş, yazı ve şiirlerle öne çıktığımı hatırlamış olmalıydı.

O sohbette, sahil beldesi Güzelçamlı'ya yerleşmiş olduğunu öğrendim. Adresini aldım. Bir Kuşadası gezimde, çocuklarım ve torunlarımla birlikte ziyaretine gittim. Yaşlı hâlleriyle, eşi ile birlikte bize hizmet etmek için çırpındılar. Sağlıkları, hafızaları yerindeydi. İçinde eski bir ev olan, sahile elli metre kadar uzaklıktaki bir arsayı satın almış; daha sonra eski evi yıkarak yenisini yapmıştı. Kitaplarımdan birkaç tanesini hediye ettim. Kendisi de Yeni Sınıf Öğretmeniyle Söyleşi ve Çilekçi Kız adlı eserlerini titreyen elleriyle imzalayıp verdi.

Öğretmenimle iki yıl sonra, okulumuz mezunlarının Datça'daki toplantısında da görüştük. Tasavvuf edebiyatı üstatlarından, hemşerim Öğretim Üyesi Mustafa Tatçı, o toplantı öncesinde telefon ederek bana şunları söylemişti:

-Ağabey, Bekilli'nin Deşdemir köyünde yaşamış, Mehmed Emin Efendi adında bir mutasavvıf hemşerimizin 37 sayfa tutarındaki el yazması; "Hakikatten Bir Bahis veya Teşrih-i Hak" adlı eserini buldum. Eser, tasavvuf açısından çok



Öğretmenim Hüseyin Beşer, 85 yaşında olduğu tarihte, titreyen elleriyle, Yeni Sınıf Öğretmeniyle Söyleşi adlı eserini imzalamıştı.

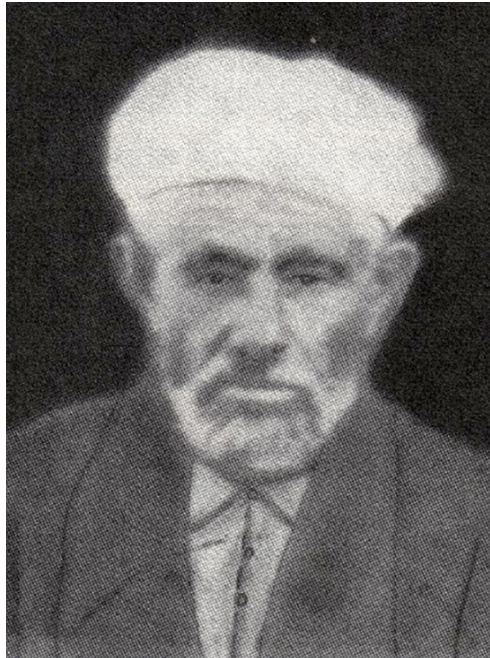
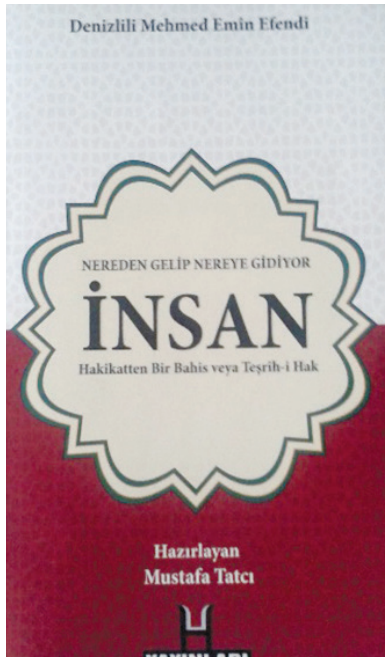
önemli. Çevresinde "Gavur Hoca" diye bilinen bu zat hakkında bilgi edinebilir misin?

-Hay hay, dedim. Zamanlaman çok güzel! O zatı ancak yaşlılar tanır. Bekilli'den, meslek dersleri öğretmeni Hüseyin BEŞER ile gelecek hafta bir toplantıda buluşacağız. O, kendisi de bir yazar olduğu için bize yol gösterecektir.

Hüseyin öğretmenime Datça'daki toplantıda meseleyi anlatıp yardım istedim. Beni, o toplantıda bulunan, bizden üç ders yılı önce mezun olmuş bir -yatılı okul öğrencisi hitabıyla- ağabeyim Necati Yıldırım'a yönlendirdi. Necati Bey, Mehmed Emin Hoca'nın torunları Selçuk

Erol ile İlhan Kutluer beyleri de devreye soktu. Fotoğraflar, bilgiler bulunabildiği kadar toplandı. Sonunda -Ankara Millî Kütüphane, Yz.9279'da kayıtlı- el yazması eser, "Nereden Gelip Nereye Gidiyor İnsan Hakikatten Bir Bahis veya Teşrih-i Hak" adıyla Seçil Ofset'in Kültür Hizmeti olarak İstanbul'da, 2011 yılında kitaplaştı. Kitabın ikinci baskısı, aynı adla 2013 yılında, H Yayınları arasında Ankara'da yapıldı. Hüseyin Beşer öğretmenimin yardımları ve yol göstermesi sayesinde, Bekilli ilçesinin mutasavvıf bir büyüğü tanıtılmış, eseri de kitaplaşmış oldu.

Hüseyin Beşer öğretmenim 1927 yılında Denizli'nin Bekilli ilçesine bağlı Ekse-Poyrazlı köyünde doğmuştur. Bu yazının hazırlandığı tarih olan 2016 yılında, tam 89 yaşındadır. Allah ona sağlıklı ömür versin. Köyünde okul olmadığı için ilkokulu komşu köy Poyrazlı'da, yaya gidip gelerek okumuştur. 1945 yılında, Isparta-Gönen Köy Enstitüsü'nü bitirmiştir. Tek öğretmenli köy okullarında, birleştirilmiş beş sınıflı eğitim öğretim yaptırarak on yıl öğretmenlik yaptıktan sonra Ankara-Gazi Eğitim Enstitüsü'nde öğrenciliğe başlamış, bu okuldan 1958 yılında mezun olmuştur. Diyarbakır - Dicle İlköğretim Okulu'nda dört yıl, Nazilli Öğretmen Okulu'nda sekiz yıl öğretmenlik yapmıştır. On bir yıl da İzmir-Buca Eğitim Enstitüsü ve Yüksek Öğretmen Okulu'nda meslek dersleri öğretmeni ve yönetici olarak çalışmıştır. 1981 yılında emekliye ayrılmıştır.



Bekilli ve çevresinde "Gavur Hoca" diye bilinen Mehmed Emin Hoca ve eserinin ikinci baskısının kapağı.



Öğretmenim Hüseyin BEŞER ile Nazilli Öğretmen Okulu mezunlarının Kuşadası toplantısında (10.04.2011)

Meslek hayatı boyunca tam beş defa, Millî Eğitim Bakanlığı Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü'nden "Üstün Başarılı Çalışma (Takdir) Belgesi" almıştır. Millî Eğitim Bakanlığı tarafından iki kitabı yayımlanmıştır. "Karamela" adlı çocuklar için yazdığı hikâyelerinin toplandığı dosyasına, ikincilik verilmesiyle "Mevlüt Kaplan Edebiyat Ödülü" nün sahibi olmuştur. "Az İngilizce bildiğini" söyleyen Hüseyin Beşer öğretmenim, hobilerini şöyle anlatıyor: "Bahçe işleriyle uğraşmak, araştırarak okumak ve yazmak..." Hüseyin Beşer öğretmenim, evlidir, biri kız, üçü erkek olmak üzere dört evlat sahibidir.

Eğitim Hareketleri dergisinin 75 ve 76.sayısında "Öğretmen Okulları 113. Yılı'nı Doldururken" adlı makalesi yayımlanan öğretmenimin yayımlanmış eserleri şunlardır:

Çocuklara resimli Bilmeceler, Yayıncı Yayınları, (tahmini 1966)

Çocuklara resimli Tekerlemeler, Yayıncı Yayınları, (tahmini 1966)

Okul - Aile İşbirliği Nasıl geliştirilir, MEB Öğretmeni İşbaşında Yetiştirme Bürosu Yayını, 1965

Ülkücü Öğretmene Rehber, (staj yapan öğretmen okulu son sınıf öğrencilerinin bir köyde verdiği

hizmetler), özel yayın, 1966

Toplum Kalkınması ve Öğretmen, özel yayın, 1970

Öğrencinin Başarı Rehberi, Buca Eğitim Enstitüsü Uyanış Dergisi Yayını, Haz. Necla İncirli, İzmir 1972 / Özel yayın, İzmir 1974

Yeni Sınıf Öğretmeni İle Söyleşi MEB yayını, Millî Eğitim Bakanlığı Basımevi, Ankara 2003

Çilekçi Kız, hikâye, özel yayın, Güzelçamlı Belediyesi'nin katkılarıyla, İzmir 2009

Tavşancı Kardeşler, hikâyeler, Bu Yayınevi, İstanbul 2012

Bitirim Güldürüler, çocuklar için, Nar Yayınları. İstanbul 2014

Yayına hazır ürünleri şunlardır:

Nitelikli Öğretmen, belgesel

Çağdaş Ailede Çocuk ve Genç Eğitimi, belgesel

Sınıf Öğretmenliği ve Rehberlik, belgesel

Ülkemde Özlenen Eğitim ve Öğretmen, belgesel.

Atatürk Çocuklarla, derleme.

Gördüklerim Duyduklarım, denemeler.

Onbeşler Köyüne Yenilik Sokan Çocuk, hikâye.

Baba Leylek, eğitici hikâyeler, Hayat Bilgisi dersi içerikli, 2. sınıflar için.

Söz Verdim, eğitici hikâyeler, Hayat Bilgisi dersi içerikli, 3. sınıflar için.

Deniz Kampı, tatil hikâyesi.

Hayvan Öyküleri, yedi yaş ve öncesi çocuklar için.

Karamela, hikâyeler.

Dedem Çocukken, Anılar

Eğitim Fakültelerimizdeki öğretmen ve öğrencilerimizin el kitabı olması gereken "Yeni Sınıf Öğretmeniyle Söyleşi" kitabından bir paragraflık alıntıyla yazımı sonlandırıyorum:

"...sürekli kendini yenileyen, ürettiklerinden öğrencilerini yarandıran öğretmenler hep saygıyla anımsanır. Böyle bir öğretmenin öğrencileri, yaşam boyu gurur duyar onunla. Başarılı ve mutlu görev yapmak isteyen her öğretmen bu gerçeği göz ardı edemez. Elinden geldiğince kendini yetiştirerek sürekli kendini yenileme gereksinimi duyar".

EVLIYAZÂDE LAKAPLI
HACI HAFIZ TEVFİK EREN



Yüksel Kasap SARACOĞLU



Evliyazâde Tefvik Eren, yaşamı boyunca insanlara ve çevresine verdiği hizmetleri lakabına yakışır bir şekilde büyük bir özveriyle yerine getiren nadir insanlardan biridir. Nurlar içinde yat, sayın hocam.

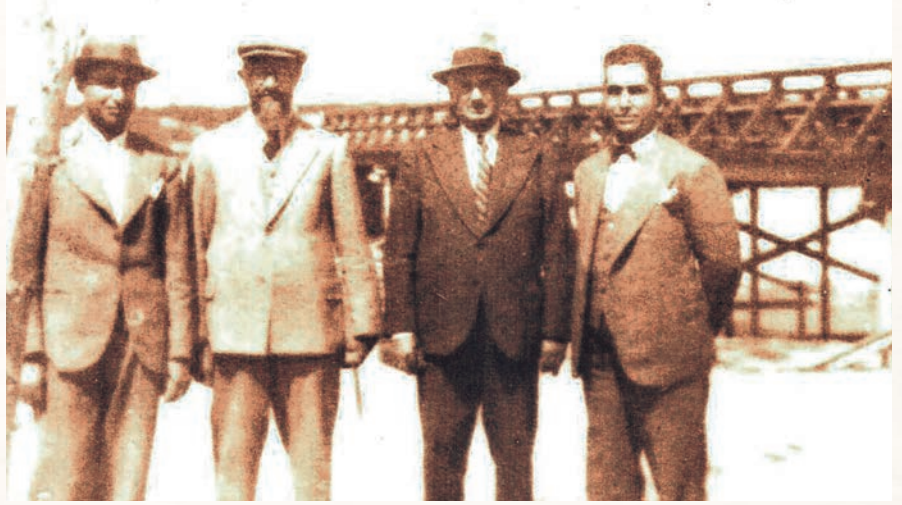
Söz ve yazı oğlu Tahsin Eren'in;

Evliyazâde lakaplı Hacı Hafız Tefvik Eren Denizli, Musa Mahallesi Evliya çıkmazında ikamet eden (mukim), aynı zamanda imamlık yapmakta olan büyük Hoca Hüseyin Efendi ve eşi Güzide Hanım'ın iki oğlundan biri olarak 1886'da doğmuştur.

Oğul Tefvik okuma çağına gelince o zamanki isimleri Mektebi İptidaiye (ilkokul) tahsilinden sonra Rüştiyeyi (ortaokul) takiben, İdadi'den (lise) mezun olur. Üniversite tahsilini (1773 yılında kurulan Mühendis-hane-i Hümayun'a bağlı 1795 yılında kurulan İnşaat Fakültesi) şimdi İstanbul Teknik Üniversitesi olarak bilinen İnşaat Mühendisliği Fakültesi'nde tamamlar.

Tahsil hayatı boyunca Fatih Camii Külliyesi yerleşkesi ikamet alanında kalmış ve bu süreçte külliyedeki zamanın büyük hocalarından olan Hacı Süleyman Hoca'dan İslamiyet, Müslümanlık ve Akait (Akide) hakkında feyz almış, sohbetlerinde bulunmuştur.

Mezuniyet sonrası Nâfia Vekâlet-i tarafından Denizli Nafia Müdürlüğü'nde Baş Mühendis olarak görev yapmıştır. (Bayındırlık Müdürü). Bu görevi sırasında Selçukluların yaptırdığı Çin'den gelip, İzmir'e giden İpek Yolu üzerinde bulunan (Sonhan) Akhan Kervansarayının yanında, Gökpınar Çayı üzerinde bulunan (Eski Köprü) köprüyü Selçuklu Mimarisi tarzında yaptırmış. (Denizli'de ilk köprü) Yine bu arada daha o yıllarda Tavas-Acıpayam yolunun güzergâhını tayin etmiş ve yaptırmıştır. Mühendis Tefvik Eren 1930'lu yıllarda Denizli Köy Muallim Okulu'nda (Koca Mektep) Matematik-Fen Bilimleri derslerine öğretmenlik yapmış, yine o seneler "soyadı kanunu" çıkınca zadelî sıfatlar kaldırılınca ona eşdeğer olarak "Eren" soyadını almış, ancak gerek ma-



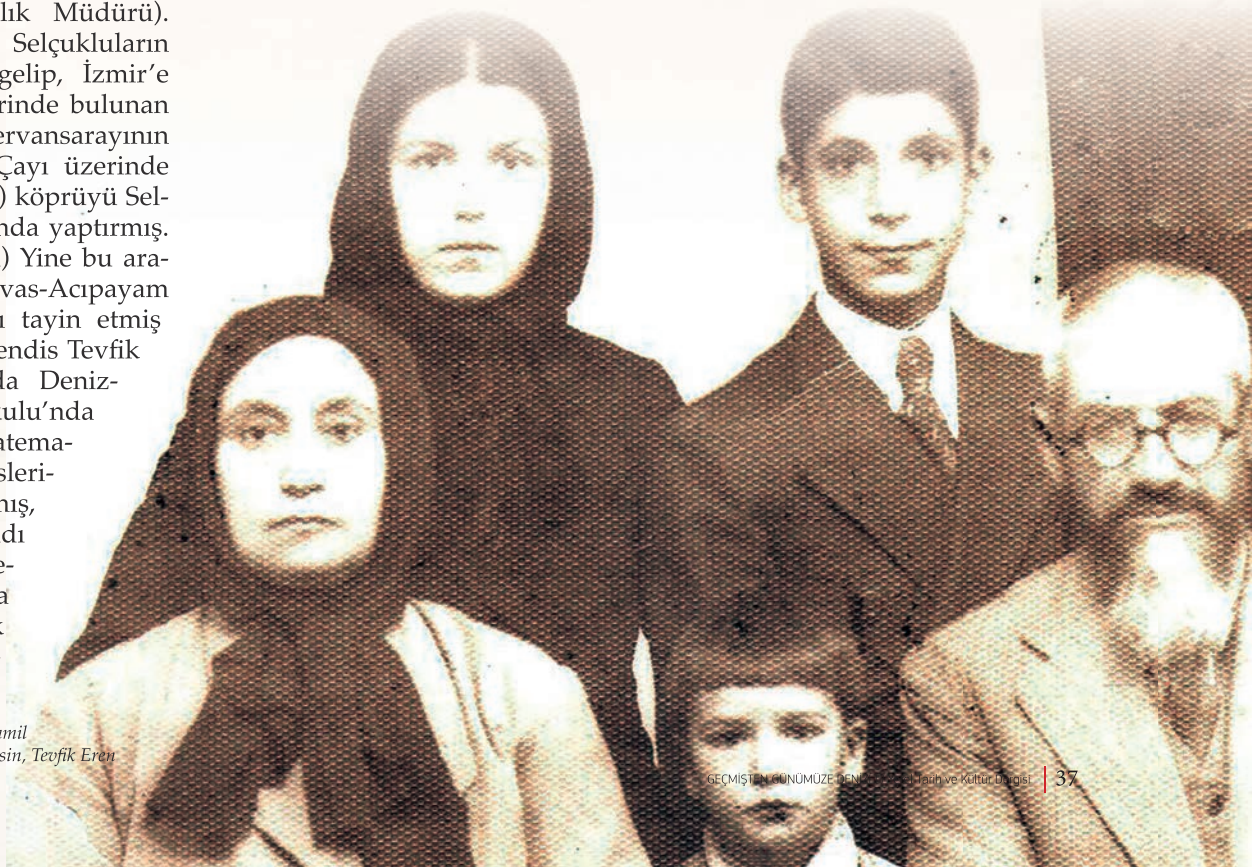
Akhan köprü inşaatında vilayet erkamı ile - 1933-1934 yılları arasında

Denizli, Musa Mahallesi Evliya çıkmazında ikamet eden (mukim), aynı zamanda imamlık yapmakta olan büyük Hoca Hüseyin Efendi ve eşi Güzide Hanım'ın iki oğlundan biri olarak 1886'da doğmuştur.

halledere gerekse Denizli il genelinde Evliya Hoca olarak tanınmış ve hala o isimle anılmaktadır. Daha sonra 1934 yılında Kayseri'ye tayin olmuş bir süre orada çalıştıktan sonra, isteği üzerine tekrar 1938'de tayin olmuştur. 1942 yılında emekli olup İstanbul'a yerleşmiş ve 1949 yılına kadar İstanbul'da kalmış hocası Süleyman Efendi'nin ölümü üzerine temelli olarak Denizli'ye yerleştik-

ten sonra hakkın rahmetine kavuştuğu 24/12/1964'e kadar Denizli'de bila maaş imamet ile dini dersler, hutbelerin hazırlanması ve ibadet ile iştigal etmiştir.

Hemiklizâde Ahmet ve eşi Ayşe'nin kızları Hafize ile evlenmiş, bu evlilikten Nuri, Kamil, Mesude, Tahsin isimlerinde çocukları olmuştur.



Fenerbahçe Tarihinin Unutulmaz Çivrilisi
BEGO AHMET EROL

Alp BACIOĞLU
Fenerbahçe Müzesi Müdürü



1940'lı yılların unutulmaz futbol yıldızı Ahmet Erol Denizli ilinin Çivril ilçesinde 1921 yılında doğdu. İşte Denizlilerin haklı bir gurur duyması gereken geçmişin yıldız futbolcusu Bego lakaplı Ahmet Erol'un kısa bir yaşam öyküsü.

Ahmet Erol 1945-1946 sezonu başında defans hattını sol bek olarak Ankara Gençlerbirliği Kulübü'nden yaz transfer döneminde geldi.

Spor yaşamının anlatımına geçmeden önce kısaca o dönemlerde transferlerin nasıl yapıldığına örnek olması bakımından onun Fenerbahçeye transfer öyküsüyle ilgili şu ilginç anekdotu anlatmak yerinde olur kanısındayız. 1940'lı, 50'li yıllarda çoğunlukla kulüpler talip oldukları, transfer etmek istedikleri futbolcuyla bir ya da iki kez görüşür sonra da onu sözleşme yapmak üzere İstanbul'a kulübe çağırırlardı. Futbolcuların haklarını savunan onları daha iyi koşullarda sözleşme yapmalarına yardımcı olan menajerlik müessesinin o yıllar henüz söz konusu olmadığını sanırım yazmamıza bile gerek yok. Bu sistem 1990'lardan itibaren ülkemizde de diğer Avrupa ülkelerinde olduğu gibi yaygınlaştı ve artık tümüyle oturdu. 2017 yılında artık neredeyse 3. Ligdeki futbolcular bile bir menajerle çalışıyorlar dersek abartmamış oluruz.

Çivril'de başladığı futbol yaşantısında yeteneği ve iyi bir futbolcu olacağı görülüyordu. Askerliğini yaparken 1938-39 sezonunda oynadığı Ankara Muhafızgücü takımında kendini Ankara futbol çevrelerinde de gösterince askerlik sona erdiğinde Çivril'e geri dönmedi ve Gençlerbirliği takımı tarafından transfer edildi. Bu takımında hırslı ve mücadeleci kişiliğiyle öne çıkan 90 dakika savaşan, pes etmeyen yapısıyla sivrildi. O dönemlerde televizyon maç naklen yayını bir yana bırakınız, radyodan bile naklen yayınların yaygınlaşmadığı koşullarda dikkati çekmesi biraz süre aldı. 1944-45 sezonuna kadar Gençlerbirliği forması ile mücadele eden Ahmet Erol sonunda İstanbul'un büyük takımlarının da dikkatini çektiğinde 24 yaşındaydı.

Onunla öngörüşmeleri yapan Fenerbahçe prensipte anlaştığı bu oyuncuyu İstanbul'a çağırırdı. Ancak



1946-1947 Fenerbahçe'nin Şampiyon Kadrosu

bir sorun vardı. O yıllarda kendine Fenerbahçe ve Galatasaray arasında yer bulan ve Türk futbolunun bu iki büyük takımı arasında girerek iki büyük takımın yanına üçüncü büyük olarak yerleşen Beşiktaş 1944-45 İstanbul ligini de 18 maçta attığı 70 golle kazanmasını bilmişti. 1940'lı yılların ünlü Sabri Gençsoy, Kemal

Gülçelik, Hakkı Yeten, Voleci Şeref Görkey, Şükrü Gülesin'den kurulu forvet hattında bir sorunu olmayan Beşiktaş bu yıldız defans oyuncusuna aynen Fenerbahçe gibi talip oldu. Onlar da Ahmet Erol'la görüşmüşler ve son görüşmeler için İstanbul'a çağırılmışlardı.



Ahmet Erol, Ignace Molnar

O dönemlerde ülkemizde havayolu ile seyahat henüz yaygınlaşmamıştı. Daha emekleme devresinde bile değildi. Ankara-İstanbul arası uçak seferleri haftada ancak bir ya da iki gündü. O nedenle o dönemin yaygın ulaşım aracı trenle İstanbul'a gelecekti. Ahmet Erol her iki kulübü de dinleyip ona göre bir karara varmak istediğinden Beşiktaşlılara da hayır diyememişti. Beşiktaşlılar trenle Ankara'dan gelecek olan Ahmet Erol'u Haydarpaşa garında bekliyorlardı. Ancak onu o gün geleceğinden haberi olan Fenerbahçeli yöneticiler Haydarpaşa Garında nedendir bilinmez ortalarda yoktular. Tren Haydarpaşa'ya geldiğinde Beşiktaşlılar heyecanla Ahmet Erol'un trenden inmesini beklediler. Bu beyhude bekleyiş onlarda büyük bir şaşkınlığa yol açıyordu. İş sonradan anlaşıldı. Yakın yıllara dek

Ankara'dan gelen İstanbul trenleri Haydarpaşa'dan önce Pendik tren istasyonunda da iki, üç dakika orada inmek isteyenler için durur, yolcularını indirdikten sonra Haydarpaşa'ya hareket ederlerdi. İşte Beşiktaşlıların da Haydarpaşa garında olduklarını haber alan Fenerbahçeli idareciler daha önce prensipte anlaştıkları Ahmet Erol'un kafasının karışmaması için direk olarak arabayla Pendik garına gelip Ahmet Erol'u bu istasyonda beklemeyi yeğlemişlerdi. Ankara treni geldiğinde ise Ahmet Erol'u karşılayıp onu Pendik'te trende indirmiş arabayla Fenerbahçe kulübüne doğru hareket etmişlerdi.

İşte Beşiktaşlılar bu nedenle Ahmet Erol'u Beyhude olarak Haydarpaşa garında trenden inmesini bekliyorlardı.

Ahmet Erol 1945 yılından itibaren tam 6 sezon yani 1950-51 sezonu sonuna denk Fenerbahçe'de forma giydi. Sarı lacivertli çubukluyu bu süre içinde tam 184 kez sırtında taşıdı ve de 40 gol attı. Defansta oynayan bir bek olarak 40 gol atması, onun takımının gol atmakta zorlandığı maçlarda sık sık ileri çıkıp forvete destek vermesindedir. Ahmet Erol kendi bölgesi olan sol bek dışında Fenerbahçe'nin gereksinim duyulduğu anda hemen her bölgede forma giyen bir yetenektir.

Ahmet Erol geçirdiği bir sakatlığın geçmemesi üzerine henüz 30 yaşında futbolu bırakmak zorunda kaldı. Bu tarihten itibaren de Fenerbahçe'den kopmayan Ahmet Erol kulübüne bir çok kez hem teknik direktör yardımcılığı hem de futboldan sorumlu menajer olarak hizmet etti. 1984-86 yılları arasında ise çok sevdiği Fenerbahçesinde bu kez yönetim kurulu üyesi olarak görev almıştır.

1967 yılında Macar antrenör Molnar'ın üçüncü kez görev aldığı Fenerbahçe teknik direktörlüğünde onun yardımcılığını yaptı. 1967-68 sezonunda Fenerbahçe takımının tarihe geçen ünlü beş kupalı şampiyonluğunda Ahmet Erol'un teknik adam olarak büyük emekleri olmuştur. Gerçekten de Fenerbahçe futbol takımı o sezon Türkiye ligi şampiyonluğu, Spor Toto Kupası şampiyonluğu, Balkan Kupası, Türkiye Kupası ve Cumhurbaşkanlığı Kupası olarak alabileceği tüm kupaları müzesine götürürken ünlü Macar teknik direktör Molnar'ın yardımcı antrenörü Ahmet Erol' du.

Fenerbahçe'nin eski ünlü oyuncusu Ahmet Erol, 1960'lardan itibaren çok uzun yıllar Kadıköy iskelesi karşısında sahibi bulunduğu "Olimpiyat" isimli lokantayı işletti.

Bir çok gönül macerası bilinen Ahmet Erol buna karşın yaşamı boyunca hiç evlenmediğinden çocuğu yoktu.

Yaşlandığında bu gibi konularda vefalı ve duyarlı olan çok sevdiği kulübü tarafından Kartal'daki bir huzur evine yerleştirildi. Denizli'nin gururu bu büyük Fenerbahçeli üç-dört yıldır kaldığı huzurevinde 15 Haziran 2012 tarihinde 91 yaşında öldü. Cenazesi Pendik Şeyhli Mezarlığında toprağa verildi.

ORMAN EROZYONU ÖNLER...

Ülkemiz; içinde bulunduğu coğrafi konum, iklim, topoğrafya, jeolojik yapı ve toprak şartları nedeniyle erozyona karşı hassastır. Orman ve Su İşleri Bakanlığının verilerine göre tarım alanlarının % 59'u, orman alanlarının % 54'ü, mera alanlarının % 64'ü şiddetli erozyondan etkilenmektedir.

2008 YILI



2017 YILI



Denizli - Bozburun'daki şiddetli erozyon etkisindeki bölge,
DOÇEV ağaçlandırma çalışması ile yeşeriyor.

Erozyonla mücadelede en etkili yöntemlerden birisi ağaçlandırma ve ormanların korunmasıdır. Ormanlar ayrıca toprak özelliklerini iyileştirmekte, su ve iklim rejimini olumlu etkilemektedir.

DOÇEV olarak; kuruluş amaçlarımızdan olan erozyonla mücadeleye, her yıl binlerce fidanın toprakla buluşmasına vesile olarak katkı sağlamaktayız.

Bu çalışmalarımızda maddi ve manevi katkılarını esirgemeyen tüm doğasever dostlarımıza şükranlarımızı sunuyoruz.



Sümer Mahallesi Çal Caddesi No:78 Merkezefendi DENİZLİ
Tel: 0 258 265 11 11 docev@docev.org.tr www.docev.org.tr



Barış SARIBAŞ - Kuantum Dünyası
Sivil Toplum Diyalogu İçin Sanat 2015